

Bu Proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

GELECEĞİN KAN BAĐIŐIŐILARININ KAZANIMI İÇİN TEKNİK DESTEK PROJESİ

ŐĐRETMEN KILAVUZU

Faaliyet 1.2.1 ÖĞretmen Kılavuzu

Hazırlayanlar

Mimoza Anastoska Jankulovska
EĞitim Kilit Uzmanı

Prof. Dr. İdil Yenicesu
Kan Bağışı Uzmanı

Doç. Dr. Metin PiŐkin
Pedagog

Ekim 2015

Sözleşme No: TR2010/0428.01-01/001
EuropeAid/142420/D/SER/TR

İçindekiler

Giriş3

1. Bölüm: Kan Bağışı5

Kanın Görevleri Nelerdir?5

Kanın Yapısı Nalıdır?5

Kan Transfüzyonu Nedir?6

Transfüzyon Tıbbi Tarihinin Dönüm Noktaları7

Kan Grupları9

Kimler Kan Bağışında Bulunabilir?10

Kaç Kan Bağışçısına İhtiyacımız Var?10

Kaç Tip Kan Bağışçısı Vardır?10

Bağışlanan Kanlar Nerede Kullanılıyor?12

Kan Bağışının Aşamaları Nelerdir?14

1. Bilgilendirme ve Form Doldurma14

2. Kayıt13

3. Muayene15

4. Kan Bağış İşlemi16

5. İkram ve İstirahat17

Bağışlanan Kanın Geçtiği Aşamalar Nelerdir?17

1. Kanın Bileşenlere Ayrılması17

2. Kanın Mikrobiyolojik Etkenler Açısından Taranması19

3. Kan Gruplarının Belirlenmesi20

Aferез Bağışı Nedir?20

Kan Bağışı İle İlgili Rakamlar20

Kan Bağışı İle İlgili Sorular22

14 Haziran Dünya Kan Bağışçısı Günü24

Kaynakça27

2. Bölüm: Pedagojik Yaklaşım 29

Etkinliklerin Uygulanmasında Dikkat Edilmesi Önerilen İlkeler	29
Strateji, Yöntem ve Teknik	31
Öğretim Yönteminin Seçimini Etkileyen Faktörler	32
Etkinliklerde Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri	34
1. Grup Tartışma Yöntemi	34
2. Sunum Yapma.....	36
3. Kurum ve Kuruluşları Ziyaret Etme.....	38
4. Sınıfa Konuk Konuşmacı Davet Etme	39
5. Soru – Cevap Yöntemi	40
6. Mülakat (Görüşme) Yapma.....	41
7. Araştırma Yapma.....	43
8. Drama	45
9. Görsel-İşitsel İletişim Tekniklerinden Yararlanma	47
Etkinliklerin Değerlendirilmesi.....	50
Kaynakça	51
Ekler	52
EK-1: Etkinlik Değerlendirme Anketi – Öğrenci Formu	52
EK-2: Etkinlik Değerlendirme Anketi – Öğretmen Formu.....	53
Sözlük	54

Giriş

Öğretmen Kılavuzu **Geleceğin Kan Bağışçılarının Kazanımı için Teknik Destek Projesi** kapsamında hazırlanmıştır. 26 Şubat 2014 tarihinde başlayan projede aşağıda yer alan hedeflere ulaşmak amaçlanmaktadır:

1. Gönüllü ve karşılıksız kan bağışının önemi konusunda öğrencilerde farkındalık oluşturularak bu farkındalığın ülke genelinde artırılması.
2. Gönüllü ve karşılıksız kan bağışçılarının kazanımı için T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, T.C. Sağlık Bakanlığı ve Türk Kızılayının insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesi.
3. Kan Bağışçısının Eğitimi ve Kazanımı adı altında 500 pilot okulda 2 Kampanya ve ülke genelinde Medya ve Halkla İlişkiler Kampanyası düzenlenerek toplumun kan bağışı konusundaki bilincinin artırılması.

Bu hedefler, beklenen proje sonuçlarına dayanılarak 3 bileşene ayrılmıştır. Birinci bileşen, sınıf içinde ve öğretim programı dışı etkinlik olarak kullanılabilen eğitim materyalleri üzerine odaklanmıştır.

Gönüllü ve karşılıksız kan bağışı, Türkiye'deki öğretim programları ve ders kitaplarında yeni bir konudur. Proje; temel eğitim ve ortaöğretim müfredat ve ders kitaplarının düzenli, gönüllü ve karşılıksız kan bağışı perspektifinden değişiklikler öneren Revizyon Komisyonu çalışmalarını tüm kaynakları ile desteklemiştir. MEB'in yanı sıra diğer proje faydalanıcıları olan SB ve Türk Kızılayı da projenin tüm faaliyetlerinde aktif bir şekilde rol almıştır.

Öğretmen Kılavuzu; önerilen değişiklikleri öğrencilere sunacak olan öğretmenlere, ders öncesinde, düzenli kan bağışının önemini ve gerekliliğini anlatma konusunda yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır. Dolayısıyla bu kılavuz, öğretmenler için okuma materyali olmakla birlikte kaynak belgesi niteliği de taşımaktadır. Böylelikle aynı yaklaşımın tüm ülke çapında tutarlı bir şekilde yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.

GELECEĞİN KAN BAĞIŞÇILARININ KAZANIMI İÇİN TEKNİK DESTEK PROJESİ

Öğretmen Kılavuzu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde; en güvenli ve tercih edilen kan bağıışı yöntemi olan gönüllü, düzenli ve karşılıksız kan bağıışı vurgulanarak kan bağıışı hakkında genel bilgiler verilmektedir. Kan bağıışı hakkında çeşitli önyargılar ve basmakalıp düşünceler birçok kültürde bulunmaktadır. Aynı şekilde bu önyargılar Türkiye’de de görülmektedir. Dolayısıyla, düzenli ve güvenli kan bağıışını ülke çapında yaygınlaştırmak için önyargıların üstesinden gelinmelidir. Bu yüzden, geleceğın kan bağıışçılarının kazanımı için yapılacak olan eğitim ve öğretim faaliyetlerini uygulayacak olan öğretmenlerin rehberin bu kısmını dikkatli bir şekilde okumaları önerilmektedir. Kılavuzun ilk bölümündeki bilgiler; öğretmenlerin bilgi ve farkındalıklarını artırmak, öğrencilerin kan bağıışı konusunda daha fazla bilgi ve farkındalık sahibi olmalarını sağlamak amacıyla kullanılabilir.

İkinci bölüm ise düzenli ve güvenilir kan bağıışı kavramını öğrencilere anlatmak için izlenmesi gereken pedagojik yaklaşımlardan oluşmaktadır. Öğrencilerin psikolojik gelişim düzeyleri, konu hakkında var olan bilgi birikimleri ve konunun ilgili okulda başarılı bir şekilde uygulanması için mevcut kaynaklar göz önünde bulundurularak farklı öğretim/öğrenim metot ve teknikleri seçilmiş ve uyarlanmıştır. Revizyon Komisyonu’nca amaca uygun olarak önerilen tekniklerin bazıları oldukça detaylıdır. Sunulan örnekler kan bağıışı konusunun sınıf etkinliklerinde kolaylıkla işlenmesini amaçlamaktadır. Öğretmenlerin etkinliklerin uygulanmasına yönelik önerileri dikkate almaları beklenmektedir. Ancak, bu öneriler öğretmenlerin yaratıcılığını sınırlandırmamalıdır. Öğretmenler, önerilen etkinlikleri olduğu gibi kullanabilir, isterlerse daha detaylı ve kapsamlı bir şekilde işleyebilirler. Öğretmenlerin okullarda var olan materyalleri ve önerilen etkinlikleri kendi tecrübeleriyle birleştirmeleri, kan bağıışı etkinliklerinin ülke çapında başarılı bir şekilde işlenmesi açısından son derece önemlidir.

1. Bölüm: KAN BAĞIŞI

BİLİYOR MUSUNUZ?

Her bir damla kan;
250 bin alyuvar,
400 bin akyuvar,
15 milyon kan pulcuğu
barındırır.

Kanın Görevleri Nelerdir?

Hayatımız kana bağımlıdır. Kan, kalbimizin yardımıyla vücudumuzun toplar ve atardamarlarında dolaşır. Yaşamımızı sürdürmemiz için gerekli olan birçok madde (tuzlar, su, besin maddeleri ve oksijen) vücudumuzdaki milyarlarca hücreye kan sayesinde taşınır. Ayrıca, metabolizmamızın oluşturduğu birçok zararlı atık maddenin de vücudumuzdan uzaklaştırılması kan sayesinde gerçekleşir. Örneğin kan; karbondioksiti akciğerlere taşır ve nefes yoluyla uzaklaştırılmasını sağlar. Benzer şekilde böbreklere de birçok atık maddeyi taşır. Vücut sıcaklığının korunmasında da önemli rol oynamaktadır.

Kanın Yapısı Nasıldır?

- Kan; alyuvarlar, akyuvarlar, kan pulcukları ve plazmadan oluşur. Kanın her bileşeninin vücutta üstlendiği ayrı bir görev bulunmaktadır. Kan kemik iliğinde üretilir (özellikle kafatası, kalça, omurga ve göğüs kemiklerinde). Plazma, kanın sarı renkli sıvı kısmını oluşturur. Kanın %55'i plazmadan oluşmaktadır. Plazmanın da %92'si su iken geri kalan kısmı vücut için gerekli olan protein, şeker, yağ, vitamin, mineral, antikor ve hormonlardan oluşur. Hormonlar, vücudun büyümesi ve fonksiyonları sürdürmesi için gereken kimyasal ulaklardır.
- Alyuvarlar, disk şeklinde hemoglobin içeren ve kanın oksijen taşıyan hücreleridir. Alyuvarların yaşam süreleri 120 gündür. Her saniye milyonlarca alyuvar kemik iliğinde yapılır. Ömrünü tamamlamış olan alyuvarlar dalakta parçalanır. Ortaya çıkan demir, yeni alyuvarların yapımında kullanılır. Kırmızı et, tahıllar ve yeşil sebzeler demir açısından zengin olan gıdalardır.
- Akyuvarlar ise enfeksiyonlara karşı en büyük koruyucumuz olan hücrelerdir ve kan akımı sayesinde vücudumuzun ihtiyaç duyulan bölgelerine giderler. Bu hücrelerin %60-70'i bakteri ve zararlı maddeleri yiyerek ortadan kaldırır. Bunun dışındaki akyuvarlar ise çoğunlukla "antikor" üretiminden sorumludur. Antikorlar özellikle virüsler aracılığı ile oluşan hastalıkların bertaraf

GELECEĞİN KAN BAĞIŞÇILARININ KAZANIMI İÇİN TEKNİK DESTEK PROJESİ

edilmesinde görev alırlar. Akyuvarlar, virüs ile ilk kez karşılaştıklarında antikor üretimini kodlarlar ve üretirler. Bu ilk üretim uzun zaman alır. Ancak aynı virüs ile ikinci kez karşılaşıldığında kodlar akyuvarların hafızasında saklandığı için üretim ve virüsün ortadan kaldırılması daha kolay olur. Farklı hastalıklara neden olan farklı virüsler için farklı antikorlar üretilir.

- Kan pulcukları, kemik iliğinde yapılır. Yapışkandır ve hem birbirlerine hem de kan damarlarının iç yüzeyine yapışabilirler. Bir kan damarı kesildiğinde veya hasar gördüğünde bir araya gelerek kanamanın durdurulması için tıkaçlar meydana getirirler. Böylece kan kaybı önlenir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Kalp, 24 saatte
36 bin litre kanı
20 bin km uzunluğundaki
damarlara pompalar.

Kan Transfüzyonu Nedir?

Bazı durumlarda vücudumuzdaki kan miktarı yaşamımızı sıkıntıya sokacak kadar azalabilir. Trafik kazalarında yaralanan kişiler veya kanser nedeniyle vücudunda kan üretimi sağlıklı olmayan hastalar bu duruma örnek verilebilir. Böyle bir durumda vücutlarının ihtiyacı olan kanın yerine konulması gereklidir. Bu durumu arabanın hareket etmesi için gerekli olan yakıtın doldurulmasına benzetebiliriz ve transfüzyon olarak adlandırmaktayız.

- Kan sadece kan bağışçılardan elde edilebilir. Kan yerine kullanılacak başka bir madde bulunmamaktadır. Her gün hayat kurtaran ve/veya yaşam kalitemizi artıran birçok teknik geliştirilmesine rağmen kan ve kan bileşenlerine duyulan ihtiyaç devam etmektedir. Tüm ilerlemelere rağmen kan bileşenleri sınırlı süreyle saklanabilmektedir. Örneğin; alyuvarlar için bu süre 42 günle sınırlıdır. Kan pulcukları için ise saklama süresi sadece 5 gündür. Bu nedenle kan bağışına sürekli ihtiyacımız vardır. Kan bağışı süreklilik göstermelidir. Kan bağışı ihtiyacımızın büyüklüğünü göstermek için bazı rakamlar vermek gerekir ise;
- Türk Kızılayı, 1957 yılında İstanbul ve Ankara'da ilk Kan Merkezlerini açarak gönüllülük esasına dayanan bağışlar ile ülke kan ihtiyacını karşılamaya başlamıştır. İlk yıllarda %20'lerde olan ihtiyaç karşılanma oranı günümüzde %80'lere yükselmiştir.
- Ülkemizin güvenli kan ihtiyacının karşılanması sorumluluğu, Sağlık Bakanlığı tarafından Sağlıkta Dönüşüm Programı kapsamında Türk Kızılayına verilmiştir. Türk Kızılayı, verilen bu sorumluluğu yerine getirmek amacıyla yasal çerçevede tanımlanan bölgesel kan bankacılığı sistemini uygulamaya

BİLİYOR MUSUNUZ?

Bağışlanan her kandan
üç ayrı kişinin hayatını
kurtarabileceğimiz kan
bileşenleri elde edilir.

geçirmiştir. Türk Kızılayı; ülkemizin kan ve kan bileşeni ihtiyacının gönüllü, karşılıksız ve düzenli kan bağışçılarından karşılanabilmesi amacıyla 17 bölge kan merkezi ile faaliyetlerine devam etmektedir.

- Türkiye’de her 15 saniyede bir kişinin kana ihtiyacı vardır.
- Başkalarının hayatını kurtardığı için hissettiği manevi tatmin duygusu dışında bir amacı olmadan kan bağışlayan kişilere **gönüllü karşılıksız kan bağışçısı** denilir. Gelişmiş ülkelerde gönüllü kan bağışlarının nüfusa oranı %5’e ulaşırken bu oran ülkemizde %3.6 civarındadır. Gönüllü kan bağışçıların sayısındaki yetersizlik karşımıza önemli bir problem olarak çıkmaktadır.

Transfüzyon Tıbbı Tarihinin Dönüm Noktaları

- 1260: İbn-el Nafis küçük kan dolaşımını ilk olarak tanımladı.
- 350 Yıl Sonra, 1628: William Harvey kan dolaşımını ve damarlarda kan akım yönünü tanımladı.
- 15 ve 16. Yüzyıl Genç insanların kanının yaşlılara verilmesiyle yaşlılık ve güçsüzlüğün önüne geçilebileceğine inanılmış ve bu inanışla 10 yaşındaki 3 çocuğun kanları hekimler tarafından papaya verilmiş ve sonuçta bu 4 kişi de ölmüştür.
- 1665: Richard Lower köpekten köpeğe ilk başarılı kan naklini yaptı.
- 1667: Jean-Baptiste Denis koyundan insana ilk başarılı transfüzyonu bildirdi.
- 1668: Çeşitli hayvanlardan insana kan nakli yapıldı.
- 1678: Ölümlerle sonuçlanması üzerine Paris Tabip Odası transfüzyon uygulamasının kanun dışı olmasını istedi. On yıl sonra parlamento transfüzyonun gayri resmi olduğunu ilan etti.
- 1795: İlk kez insan kanı nakli Amerikalı Dr. Philip Syng Physick tarafından yapıldı.
- 1818: Dr. James Blundell doğum sonrası kanama geçiren hastasına kocasından aldığı kanı nakletti.
- 1873-1880: ABD’de doktorlar insanlara koyun, keçi sütü transfüzyonu yaptı.
- 1884: Sütün yan etkileri nedeniyle kan ihtiyacını karşılamak için tuzlu su kullanılmaya başlandı.
- 1901: Transfüzyon Tıbbı için milat; Avusturyalı Karl Landsteiner A, B, C (0) kan gruplarını buldu. Daha sonra C kan grubunun ismi 0 olarak değiştirildi.

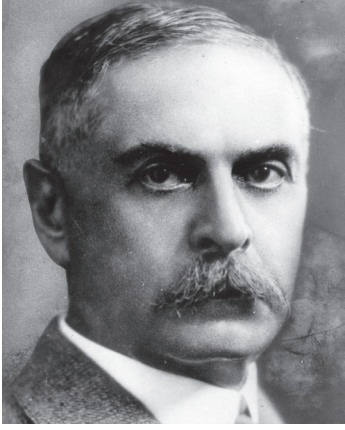

GELECEĞİN KAN BAĞIŞÇILARININ KAZANIMI İÇİN TEKNİK DESTEK PROJESİ

- 1915: Richard Lewisohn bir kan pıhtı önleyicisi olan sodyum sitrat'ın kan nakillerinde kullanılmasını önerdi.
- 1921: Prof. Dr. Burhanettin Toker Türkiye'de transfüzyon çalışmalarını başlattı.
- 1921: Dünyada ilk kan bankası İngiltere'de Kızılhaç sekreteri olan Percy Oliver tarafından kuruldu.
- 1930: Kan grupları ile ilgili buluşu nedeniyle Karl Landsteiner Nobel Ödülü aldı.
- 1932: Haydarpaşa Numune Hastanesinde transfüzyon yapıldı.
- 1938 Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde transfüzyon yapıldı.
- 1942: Bernstein kan gruplarının insanlarda Mendel kanunları ile geçtiğini buldu.
- 1943: J.F. Loutit, P.L. Mollison asit-sitrat-dextroz solüsyonu ile kanların çok daha uzun süre saklanmasını sağladılar.
- 1945: Türkiye'de üniversite ve bazı hastanelerde küçük kan üniteleri kuruldu. Ankara'da Cebeci Hastanesi, İstanbul'da Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Haseki, Şişli Etfal, Haydarpaşa Numune hastaneleri.
- 1947: Amerika Kan Bankaları Birliği "American Association of Blood Banks-AABB" kuruldu.
- 1948: İngiltere'de Ulusal Kan Servisi kuruldu.
- 1950: Plastik kan torbası bulundu.
- 1953: Kızılay Kongresi'nde kan yardım teşkilatının kurulması kararlaştırıldı. Kan bileşenleri soğutmalı santrifüj yöntemiyle elde edildi.
- 1957: Ankara ve İstanbul'da Kızılay kan merkezleri açıldı.
- 1959: Max Perutz eritrositlerdeki hemoglobinin moleküler yapısını, oksijen taşıma görevini ve kana rengini veren madde olduğunu tarif etti.
- 1961: Gibson CPD (sitrat fosfat dekstroz) solüsyonunu buldu. Kan saklama süresi 28 güne çıktı.
- 1979: Bulunan CPDA-1 solüsyonu ile kan saklama süresi 35 güne çıktı.
- 1981: Kızılay kan merkezlerinde plastik kan torbasına geçildi.
- 1982: Bulunan SAG-M solüsyonu ile kan saklama süresi 42 güne çıktı.
- 2000: Dünya Sağlık Örgütü "Güvenli Kan Benimle Başlar" sloganıyla bu yılı güvenli kan ve güvenli bağışçıya ayırdı.
- 2004: Tüm dünyada 14 Haziran günü "**Dünya Gönüllü Kan Bağışçıları Günü**" olarak kutlanmaya başlandı.

Kan Grupları

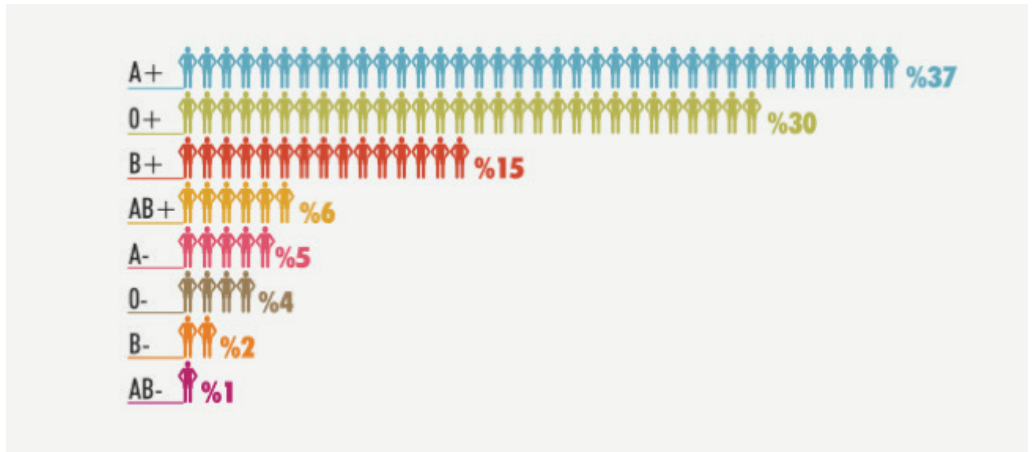
Resim 1. Karl Landsteiner

Dünyada kullanılan farklı kan grubu sistemleri vardır. Bunlardan ABO kan grubu sistemi en önemli kan grubu sistemidir. İlk kez 1901 yılında Karl Landsteiner (Resim 1) tarafından gösterilmiştir. Bu sistemde kan grupları A, B, AB, 0 olmak üzere 4 ana gruba ayrılır.

İkinci önemdeki kan grubu sistemi ise Rhesus sistemi olup Rh olarak kısaltılır. Bu sistem ise 1939'da bulunmuştur. Kişiler Rhesus faktörünün varlığına göre Rh pozitif veya Rh negatif olarak ayrılırlar. Bu en önemli iki sistem, kişilerin kan grubunu adlandırırken yan yana yazılarak kullanılır. Örneğin; A türü kanda Rh değeri negatif ise, o kan için A Rh (-) grubu denir. Türkiye'de Kızılay'ın verilerine göre en fazla bulunan grup A Rh (+)'dir; dolayısıyla en fazla bağıış da bu gruptan olmaktadır.

Modern transfüzyon tıbbı uygulamalarında her kişiye kendi kan grubundan kan transfüzyonu yapılması esastır. Ancak acil durumlarda (kişinin kan grubunu belirlemek için yeterli zaman yoksa) 0 kan grubundan alyuvarlar, AB kan grubundan plazma veya kan pulcuğu transfüzyonu yapılabilir.

Şekil 1. Türkiye'de Kan Bağıışçılarının Kan Gruplarına Göre Dağılımı

"Türk Kızılayı'nın yıllık aldığı kan bağıışı verilerine göre dağılımıdır."

Kimler Kan Bağışında Bulunabilir?

Kan bağışında bulunabilmenin ilk koşulu 18 yaşını doldurmuş olmak ve kendini sağlıklı hissetmektir. Kan merkezine bağış yapmak için geldiğinde yapılan muayenede uygun bulunan, vücut ağırlığı 50 kg üstünde ve hemogloblin ölçümü normal olan herkes erkek ise 3 ay, kadın ise 4 ay aralıklar ile kan bağışında bulunabilir.

Kan bağışı yapabileceğiniz en yakın Kızılay Kan Bağış Merkezini <http://www.kanver.org/KanHizmetleri/KanBagisiNoktalari/> adresinden öğrenebilirsiniz.

Kaç Kan Bağışçısına İhtiyacımız Var?

Ülkemizin kaç kan bağışçısına ihtiyacı olduğunu hesaplayabilmemiz için; toplam nüfusumuz, hastane yatak sayımız, gerçekleştirilen tıbbi faaliyetler, geçmişteki kan kullanımı gibi verilere ihtiyacımız vardır. Tüm bu veriler değerlendirildiğinde **iki buçuk milyon** kan bağışçısına ihtiyacımız olduğu görülmektedir.

Kaç Tip Kan Bağışçısı Vardır?

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) raporunda kan bağışçılarını 3'e ayırmıştır.

1. Takas Kan Bağışçısı
2. Ticari Kan Bağışçısı
3. Gönüllü Karşılıksız Kan Bağışçısı

Takas Kan Bağışçısı

Gönüllü kan bağışının yetersiz olduğu ülkelerde görülür. Güvenilir olmayan kan temin yöntemlerinden biridir. Hasta yakınları kan bağışı yapabilmek için kan bağışına engel teşkil edebilecek durumları saklayabilmektedir. Hasta yakınlarından bağışçı bulunamazsa ticari kan bağışçılarına (kan simsarlarına) yönelilir ki bu da güvenli olmayan kan bağışı yöntemidir. Bu şekilde toplum için gerekli olan kan ihtiyacı uygun ve sürekli bir şekilde karşılanamaz.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Genellikle toplam **nüfusun %5'i** kan bağışında bulunur ise **ihtiyaç karşılanmaktadır.**

Ticari Kan Bağışçısı

Güvenilir olmayan kan temin yöntemlerinden biridir. Bu bağışçıların sağlık durumları uygun olmayabilir ve alıcıyı tehlikeye sokabilen bulaşıcı hastalıklara sahip olabilirler. Bu kişiler maddi bir çıkar uğruna kan verdikleri için kan bağışına engel teşkil edebilecek durumları saklamaktadırlar.

Gönüllü Karşılıksız Kan Bağışçısı

Dünya Sağlık Örgütü'nün en güvenilir yöntem olarak kabul ettiği kan temin yöntemidir.

Tamamen kendi özgür iradesi ile hiçbir maddi çıkar beklemezsiniz kan, plazma veya hücrenel kan bileşenini bağışlayan kişidir.

Gönüllü Karşılıksız Kan Bağışının Avantajları

- Kan bağışçıları kan vermek için baskı altında değildirler ve bundan dolayı düşük riskli bağışçı kriterlerini daha yüksek oranda karşılarlar.
- Düzenli kan bağışlamaya daha fazla isteklidirler. Bu durum sürdürülebilir kan stoğu için önemlidir.
- Sağlık açısından kan bağışına engel teşkil edebilecek durumlarda otokontrolü sağlarlar, kan bağışını ertelerler veya yapmazlar.
- Maddi beklenti içinde olmadıkları için kan bağışına engel teşkil eden durumlarda kan bağışını ertelerler veya yapmazlar.
- Güvenli kanın önemi hususunda bilinçlidirler. Bundan dolayı transfüzyonla geçen hastalık riskini daha az taşırlar.
- Hastalık tespit edilirse geriye dönük izlenebilirlik sağlanır.
- Günümüzde ithal edilen kan ürünlerinden yapılan ilaçların ülkemizde üretilebilmesi için düzenli kan bağışçısı sayımızın belirli bir düzeyde olması gerekir.
- Sürdürülebilir güvenli kan stoğunun sağlanabilmesi için düzenli kan bağışının yapılması gerekmektedir.
- Kan bağışı konusunda tedirginlik yaşamazlar.
- Tabuları yoktur.
- Bulaşıcı hastalıklar ve “pencere dönemi” konusunda bilinçlidirler.
- Kanın; bağış dışında elde edilemeyeceğini bilirler ve etraflarındaki insanları da teşvik ederler.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Gerçekleşen kan bağışı günlük hayatınızı etkilemeyecek miktardadır (vücuttaki kanın 1/13'ü).

Bağışlanan Kanlar Nerede Kullanılıyor?

Bağışladığınız 1 ünite kan 3 farklı hastada kullanılmaktadır. Peki, kan ve kan bileşenleri nerede kullanılmaktadır?

- *Yenidoğan bebekler:* Yenidoğan bebeklerde akut ya da kronik kanama olması, kan uyuşmazlığında ya da kan bileşenlerinde yıkım olması söz konusu olduğunda kan ihtiyacı doğar.
- *Kan hastalıklarında:* Genetik ya da sonradan edinilen kan hastalıklarında kan ve kan bileşenleri tedavi amaçlı kullanılmaktadır. Bu hastalıklara aşağıdaki örnekler verilebilir.

Talasemi

Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerde daha sık görülen kalıtsal bir kan hastalığıdır. Hemoglobinin zincirinin yapımından sorumlu genin kusurlu olması talasemi hastalığının oluşumuna neden olur. Genlerden biri kusurlu olan kişi sağlıklıdır ancak taşıyıcıdır (talasemi minör). Kusurlu gen yapısı çocuklarına aktarılır. Söz konusu genlerin ikisinde de kusur varsa bu kişiler hastadır (talasemi majör).

Hastalığın kesin tedavisi kemik iliği naklidir. Nakil dışında uygulanan tedavi hastanın yaşam süresini ve yaşama kalitesini artırmaya yöneliktir. Talasemili hastalar yaşamları boyunca her 3 haftada bir kan bileşeni almak durumundadır.

Hemofili

Hemofili kalıtsal bir kan hastalığı olup herhangi bir darbe sırasında kanamanın durmasını sağlayan plazma proteinlerinin eksikliği ile ortaya çıkan kanın pıhtılaşmaması hastalığıdır.

Lösemi

Tam olarak bilinmeyen bir nedenle akyuvarların ani ve denetlenemez biçimde üremesiyle ortaya çıkan ve genel olarak kan kanseri diye bilinen bir grup hastalığın genel adıdır.

Hastalığın belirtileri:

- Kanama,
- Ateş,
- Kansızlık,
- Kanserli hücrelerin çeşitli dokuları istila etmelerine bağlı belirtiler olarak sıralanabilir.

Hastalığın tedavisi sırasında özellikle alyuvar ve kan pulcuğu transfüzyonuna ihtiyaç bulunmaktadır.

Yenidoğan ve kan hastalıkları dışında:

- Diyaliz tedavisi,
- Açık kalp ameliyatları (By-Pass),
- Ameliyatlar,
- Çeşitli yaralanmalar özellikle de trafik kazaları,
- Annelerde doğum sonrası izlenen kanamalar,
- Organ nakilleri en sık kan transfüzyonuna ihtiyaç duyulan durumlardır.

Bağışlanan her bir ünite kanın önemli olduğu unutulmamalıdır. Akılda daha kalıcı olması için bazı hastalıklarda gereken ortalama kan miktarını rakamlarla vermek isteriz.

- *Tek bir travma mağdurunun 40 üniteden fazla kan bileşenine ihtiyacı olabilir.*
- *Bir lösemi hastasının kan pulcuğu ihtiyacı günde 8 üniteden fazla olabilir.*
- *Yarım litre kan prematüre bir bebeğin 2 hafta hayata tutunmasına yetebilir.*
- *Karaciğer nakli olacak bir hastanın ortalama 10 ünite alyuvara, 20 ünite plazmaya ve 10 ünite kan pulcuğuna ihtiyacı vardır.*
- *Açık kalp ameliyatı olacak bir bebeğin ortalama 1-4 ünite alyuvara, 1-2 ünite plazmaya ve 1-4 ünite kan pulcuğuna ihtiyacı vardır.*

Kan Bağışının Aşamaları Nelerdir?

1. Bilgilendirme ve Form Doldurma

Bu aşama “güvenli kan temini'nin” ilk aşaması olup kan bağıışı ile ilgili sürecin tanımlandığı, bilgilendirme ve kan bağıışının güvenliği amacıyla özel soruların sorulduğu sorgu formlarının doldurulması aşamalarını içerir. Paylaşılan tüm bilgiler hem etik hem de yasal ilkeler doğrultusunda gizli tutulmaktadır.

2. Kayıt

Kan bağıışı için resimli, T.C. kimlik numarası içeren ve geçerli bir kimlik belgesi ibraz edilmesi yasal olarak zorunludur. Bu belge ile bağıış yapanın kimlik ve iletişim bilgileri Türk Kızılayının kullanmış olduğu sisteme kaydedilir. Kayıt aşamasını takiben kan bağıışı sürecinde yardımcı olan ve “flebotomist” olarak adlandırılan özel hemşireler bağıışçının kan sayımını, tansiyonunu nabzını, ateşini ve vücut ağırlığını ölçerler.

3. Muayene

Kan merkezinde görevli olan doktorlar, bağışçı tarafından doldurulan formu, flebotomistlerin gerçekleştirdiği ölçümleri ve yaptıkları sınırlı fizik muayenenin sonuçlarını değerlendirerek bağışçının kan bağışına engel bir durumu olup olmadığına karar verirler. Kan bağışının her aşamasında olduğu gibi bu görüşme ve sonuçları da etik kurallar ve yasal düzenlemeler çerçevesinde gizli tutulur. Bu işlemlerin yapılmasının temel nedeni, öncelikle bağışçının daha sonra da kana ihtiyaç duyanların sağlığını korumaktır. Kan bağışının kabul edilebilmesi için sorgulama formunda belirtilmiş bir risk faktörünün bulunmaması gerekir. Herhangi bir risk faktörü söz konusuysa hekim konuyu daha ayrıntılı biçimde analiz ederek karar verir. Bağışçının tam olarak sağlıklı olması istense de her hastalık ve her ilaç bağışa engel değildir. Bu durumlar Ulusal Kan ve Kan Ürünleri Rehberi'nde belirtilmektedir.

Sorgulama formundan sonra diğer parametreler değerlendirilir. Kan basıncı, hemoglobin seviyesi gibi parametreler uygun değerlerde değilse kan alınmamalıdır. Yaşı uygun olmayan ve genel görünümü sağlık ve güvenilirlik (uyuşturucu madde bağımlılığı vb. gibi) açısından kuşku uyandıran kişilerden kan alınmamalıdır. Bağışçı adayı aç olmamalı ve kan alma bölgelerinde kan bağışını engelleyecek lezyonlar bulunmamalıdır.

GELECEĞİN KAN BAĞIŞÇILARININ KAZANIMI İÇİN TEKNİK DESTEK PROJESİ

Bağış biçiminde, dikkate alınması gereken temel bazı ölçütler ve bağış sıklıkları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Yaş Aralığı		
Başlangıç	19 yaşından gün almış olmak	
Bitiş	66 yaşından gün almamış olmak	
İlk kez kan bağışlayanlar için	61 yaşından gün almamış olmak	
Düzenli kan bağışçıları için üst sınır	70 yaşından gün almamış olmak	
Tam Kan Bağış Sıklığı		
Kadınlar	120 günde bir	
Erkekler	90 günde bir	
Hemoglobin Değerleri (g/dL)		
	Alt sınır	Üst sınır
Kadınlar	12.5	16.5
Erkekler	13.5	18
Tansiyon Arteriyel (mmHg)		
	Alt sınır	Üst sınır
Diyastolik (küçük)	60	100
Sistolik (büyük)	90	180
Trombosit Sayısı		
	Alt sınır	Üst Sınır
	150 bin/mm ³	500 bin/mm ³
Ateş		
	En çok 37,5 °C	
Vücut Ağırlığı		
	En az 50 kg	

4. Kan Bağış İşlemi

Kan bağış işlemi, bu amaçla hazırlanmış kan alma yataklarında, deneyimli ve bu konuda özel eğitim almış personel tarafından gerçekleştirilir. Bu işlem sırasında tek kullanımlık, steril malzeme kullanılır. Yaklaşık 4-8 dakika sürer. Her seferinde 1 ünite kan alınmaktadır (450±%10).

5. İkrâm ve İstirahat

Bağıışçılar, kan bağıış işleminden sonra 10 dakika yatakta ve 10-15 dakika kadar ikram alanında dinlenirler. Bu dinlenme esnasında ikram edilen sıvılar bağıışlanan kanın oluşturabileceği sıvı kaybını telafi eder.

Bağıışlanan Kanın Geçtiği Aşamalar Nelerdir?

1. Kanın Bileşenlere Ayrılması

Çağdaş kan transfüzyonu tedavisinin amacı, bağıışlanan kanı bileşenlere ayırarak hastaya gereken kan bileşenlerini nakletmektir. Kan bağıışçısından elde edilen 1 ünite tam kan kapalı ve steril olan bir torba sistemi içerisindeydir. Bu torba sistemi özel santrifüjler kullanılarak 3 ayrı bileşene ayrılır.

GELECEĞİN KAN BAĞIŞÇILARININ KAZANIMI İÇİN TEKNİK DESTEK PROJESİ

Bu bileşenlerin kullanım amaçları ve saklama koşulları aşağıda sıralanmaktadır.

Plazma

- Pıhtılaşma faktörü eksikliği sonucu oluşan kanamalarda kullanılır.
- ≤ -25 derecede saklanır, 36 ay kullanım ömrü vardır.
- -18 ile -25 derece arasında 3 ay kullanım ömrü vardır.

Trombosit Konsantresi

- Kan pulcuğu kaynağıdır.
- Kanamanın durdurulması veya önlenmesinde kullanılır.
- 20-24 derecede saklanır.
- 5 gün kullanım ömrü vardır.

Eritrosit Konsantresi

- Dokulara oksijen sağlar.
- 2-6 derecede saklanır.
- 42 gün kullanım ömrü vardır.

Elde edilen bu kan bileşenleri, kan güvenliğini sağlayan tüm testlerin tamamlanmasından sonra hastanelere iletmek üzere kan bileşeni dağıtım birimlerine gönderilir.

Hastanelerden gelen talep doğrultusunda kan taşıma araçlarında soğuk zincir bozulmadan sağlık kuruluşlarına nakledilir.

2. Kanın Mikrobiyolojik Etkenler Açısından Taranması

Bağışlanan bütün kanlar dünya standartlarında tarama testlerine tabi tutulmaktadır. Bu işlemin amacı, kanı alacak hastanın sağlığını korumak ve riski minimum seviyeye indirmektir.

Pencere dönemi: Kanla, cinsel yollarla ve anneden bebeğe bulaşan AIDS ve hepatit gibi hastalıklarda, bulaşın gerçekleştiği andan testlerde pozitif hâle gelinceye kadar geçen ve tanı konulamayan ölü bir süre (PENCERE DÖNEMİ) söz konusudur.

Pencere dönemindeki kişinin test sonuçları temiz görünmekle birlikte diğer insanlara bulaşma riski vardır. Bu nedenle, kan bağışı için başvuru yapıldığında formdaki sorulara verilecek dürüst ve samimi cevaplar en az, tarama testleri kadar önemlidir.

Bağışlanan kanlara yapılan mikrobiyolojik testler şunlardır:

- Anti-HIV (AIDS)
- Anti-HCV (Hepatit C)
- HBsAg (Hepatit B)
- Frengi (Sifilis)

3. Kan Gruplarının Belirlenmesi

Hastaların ihtiyacı olan kanı sağlayabilmek için hem hastanın kan grubunun hem de verilecek kan veya kan bileşeni grubunun ne olduğunu bilmek gerekir. Hastanın kan grubu, hastane tarafından belirlenir ve kan merkezinden bu şekilde talepte bulunulur. Kan merkezleri ise gönüllü olarak kan bağışı yapan kişilerin kan örneklerinden kan gruplarının ne olduğunu tespit eder.

Ülkemizde en çok rastlanan kan grubu "A Rh Pozitif", en az rastlanan ise "AB Rh Negatif" kan grubudur.

Bir kan grubuna çok rastlanması, aynı zamanda ihtiyacın da aynı oranda çok olacağı anlamına gelmektedir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Bir kişi **18-60** yaşları arasında **168 kez** kan bağışında bulunabilir.

Aferez Bağışı Nedir?

Aferez cihazları yardımıyla kan bağışısından kanın istenen kısmının ayrılıp geri kalan bölümünün bağışçıya geri verilmesi yöntemine **aferez kan bağışı** adı verilir. İstenecek kan bileşenlerini bu yöntem ile daha yoğun olarak elde etmek mümkündür.

Kan Bağışı İle İlgili Rakamlar

- Dünya üzerinde yılda toplam 108 milyon kan bağışı gerçekleşmektedir. Toplanan bu kanın yarısı, yüksek hayat standartlarına sahip ve dünya nüfusunun %18'ini oluşturan ülkelerde kullanılmaktadır.
- Düşük sosyo-ekonomik koşullara sahip ülkelerde toplanan kanın %65'i 5 yaşın altındaki çocuklara kullanılmaktadır. Oysa gelişmiş ülkelerde bu oran %76 ile 65 yaş üzerindeki kişilerde kullanılmaktadır. Bu istatistikler, az gelişmiş ülkelerde toplanan kanın büyük bir bölümünün çocuklarda, gelişmiş ülkelerde ise yaşlı hastalarda kullanıldığını göstermektedir.
- Kan bağış oranları incelendiğinde, gelişmiş toplumlarda her 1000 kişiden yaklaşık olarak 37'si, oysa az gelişmiş ülkelerde sadece 4'ü kan bağışında bulunmaktadır.

- 2004 yılından 2012 yılına gelinceye kadar bütün dünyada gönüllü karşılıksız kan bağışçısı sayısı 8.6 milyon kişi artmıştır.
- Dünya Ülkelerinin 73'ü kan ihtiyaçlarının %90'ını karşılıksız gönüllü kan bağışçılarından karşılarken, 72 ülke kan ihtiyacının %50'den fazlasını karşılık (replasman) veya aile ve paralı kan bağışçılarından karşılamaktadır.
- Türkiye'de 2014 yılında en çok kan bağışı yapan %18 oran ile İzmir olmuştur. %13 oran ile İzmir'i İstanbul takip etmiştir. Üçüncü sırada ise %10 kan bağışı oranı ile Ankara yer almıştır.
- Türkiye'de 2014 yılında kan bağışında bulunanların %88'i erkek, %12'si kadındır. Toplumun yarısını oluşturan kadınların kan bağışına katkılarını artırmak için Türk Kızılayı çok çeşitli kampanyalar yürütmektedir. Bunlardan biri de A Bayan Millî Voleybol Takımımız olan Filenin Sultanları'nın "Kan Bağışlayan Her Kadın Sultandır" sloganı ile gerçekleştirdiği kampanyadır.
- 2014 yılı itibarı ile Türkiye'de kan bağışında bulunanların eğitim durumuna bakıldığında, lisans mezunlarının %34 ile ilk sırada, ilköğretim mezunlarının %32 ile ikinci, lise mezunlarının %31 ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir.

Kan Bağıışı İle İlgili Sorular

Kan Bağıışı Sırasında Canım Çok Yanar Mı?

Kullanılan iğnenin kalınlığı uluslararası standartlarda bu işlem için uygulanan kalınlıktadır. Hayat kurtarmak için alınan kanın içindeki hücrelere zarar verilmemesi açısından iğnenin kalın olması gerekmektedir. İğnenin kalın olması kan alımı sırasında iğne içinden geçen kan hücrelerinin parçalanmasını engeller, oluşabilecek hasarı azaltır. Acının az hissedilmesi için iğne ucu özel bir işlemle lazerle kesilmiş, silikon ile kaplanmışır. Bu konu ile ilgili görevlendirilmiş personel kan alımı konusunda özel eğitim almış uzmanlardır.

Kan Bağıışı Sonrasında Kolum Morarır Mı?

Kan bağıışı işlemi, damar yolu kullanılarak yapılan tıbbi bir işlemdir. İşlem sona erdiğinde iğnenin çıktığı noktaya flebotomistlerin önerdiği sürede bası yapmak gereklidir. Damar yüzeyi ve deri yüzeyi kanın içinde bulunan kan pulcukları yardımıyla tıkaç oluşturarak kapanırlar. Damar yüzeyi içinde sıvı olması nedeniyle daha geç kapanır. Deri yüzeyinde herhangi bir kanama olmadığı görüldüğünde basının kaldırılması hatalı olacaktır. Çünkü damar yüzeyi tam kapanmadığında doku içine kanama olabilir. Bu olay halk arasında morarma olarak bilinir. Küçük bir dikkatle herhangi bir morarmanın yaşanmasını önleyebiliriz.

Kan Bağıışı Sırasında Hastalık Bulaşma Riski Var Mıdır?

Kan bağıışı işlemi boyunca kullanılan tüm malzemeler tek kullanımlık ve sterilidir. Kullanılan malzemeler işlem sonunda kalite standartlarına uygun şekilde imha edilir. Bu süreç içerisinde herhangi bir hastalık bulaşının olması söz konusu değildir.

Kan Bağıışının Sağlığımıza Olumlu Etkisi Var Mıdır?

Kan bağıışlamanın sağlığa herhangi bir zararı olmadığı gibi faydası da tıbbi olarak kanıtlanmış değildir. Kan bağıışçısına manevi olarak doyum sağlar. Yapmış olduğu bağıış ile tanımadığı üç kişinin hayatını kurtarmak bağıışçiyi mutlu eder. Sadece kana ihtiyacı olan hastalara faydası vardır. Hayat kurtarıcıdır.

Sarılık Geçirenler Kan Bağışında Bulunabilirler Mi?

Hepatit A ve Hepatit E enfeksiyonu geçirenler tedavi sürecini tamamladıktan sonra 12 ay boyunca kan bağışında bulunamaz. Hepatit B ve C geçirenler ise tedavilerini tamamlamış olsalar dahi hiçbir zaman kan bağışında bulunamazlar.

Kan Bağışı Hakkında Yanlış Bildiklerimiz

1. Kan bağışlarsam kansız kalırım, halsiz kalırım, bayılırım.

- Gerçekleşen kan bağışı günlük hayatınızı etkilemeyecek miktardadır (vücuttaki kanın 1/13'ü).
- Kan bağışçısının uygunluğu değerlendirilirken aç, yorgun, uykusuz kişilerden kan bağışı kabul edilmemelidir. Böyle durumlarda halsizlik ve bayılma atakları görülebilir.
- Bağış sonrasında bir süre dinlenerek, ikram edilen sıvıları almak gereklidir.
- Bağış sonrası sigara içilmesi baş dönmesi ve bulantıya neden olabilir.

2. Kan bağışlarsam iştahım artar kilo alırım!

- Halk arasında kan bağışının, iştahı artırdığı ve kilo alımına neden olduğu ile ilgili yanlış inanışlar mevcuttur.

3. Benim kanım sık bulunan bir kan grubundan, bu nedenle kan bağışlamam gereksiz!

- Bir kan grubuna toplumda ne kadar sık rastlanıyor ise ihtiyaç da o ölçüde fazladır.

4. Kan bağışı hepatit bulaşına yol açıyormuş!

- Kan bağışı için kullanılan malzemeler tek kullanımlıktır.
- İlgili alan bağış öncesi dezenfektan ile uygun şekilde temizlenir.

5. Kadınlar adet kanaması nedeniyle kan kaybına uğradıkları için kan bağışı yapamazlar.

- Her bağış öncesi hemoglobin değeri ölçülmektedir. Eğer kadınların hemoglobin düzeyleri 12.5 gr/dl'nin üzerinde ise bağışçı olmalarında bir engel bulunmamaktadır.

6. Doğum yapmış bir kadın kan bağışında bulunabilir mi?

- Doğum yapmak kan bağışına engel değildir.
- Ancak bu esnada kan kaybı gerçekleştiği ve bebeğin demir depoları annenin depolarından sağlandığı için 1 yıl süre ile kan bağışında bulunamazlar.
- Bu süre tamamlandıktan sonra tüm bağışçılar için geçerli kurallar çerçevesinde değerlendirilirler.

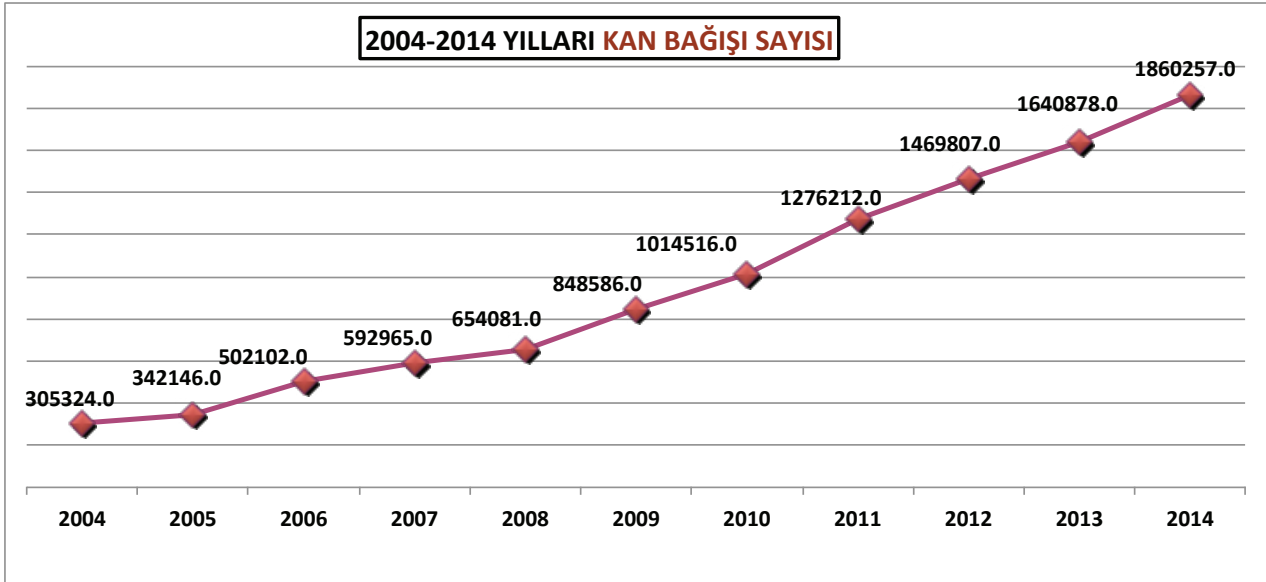
14 Haziran Dünya Kan Bağışçısı Günü

En güvenli kan bağışçuları “gönüllü karşılıksız” kan bağışçlarıdır. 2011 yılı verilerine göre 62 ülke, kan ihtiyacının tamamını gönüllü karşılıksız kan bağışçlarından elde etmektedir. Oysa, 40 ülke kan ihtiyacının sadece %25’ini gönüllü karşılıksız kan bağışçlarından karşılamaktadır. Türkiye bu alanda Türk Kızılayının üstün çabaları sayesinde büyük ilerleme göstermiştir. Dünya Sağlık Örgütü’nün hedefi 2020 yılında tüm kan ihtiyacının gönüllü karşılıksız kan bağışçlarından sağlanmasıdır.

- **HEDEF 2,5 MİLYON KAN BAĞIŞI**
- **KAN BAĞIŞI KONUSUNDA YÜRÜTTÜĞÜ KAMPANYALAR İLE TOPLUMUN ALGISINI SÜREKLİ CANLI TUTAN TÜRK KIZILAYI, HER YIL KAN BAĞIŞI SAYISINI ARTIRMAKTADIR.**

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de “14 Haziran Dünya Gönüllü Kan Bağışçları Günü” Türk Kızılayı tarafından çeşitli etkinliklerle kutlanmaktadır.

“Türk Kızılayının yıllık aldığı kan bağışı verilerine göre dağılımıdır.”

Türk Kızılayı sadece afetlerde değil, ihtiyacın olduğu her alanda faaliyetlerini sürdürmektedir. Ülkemizin kan ihtiyacını karşılamak için 17 Bölge Kan Merkezi ve 64 Kan Bağışı Merkezi ile “Güvenli Kan Temini Programı”nı başarıyla sürdürmektedir. Tüm bu yapılanma ve faaliyetler yalnızca gönüllü kan bağışçılarının varlığı ile anlam kazanabilmektedir.

Dünya Kan Bağışçısı Günü (WBDD) 14 Haziran 2015 tarihinde, kan bağışının önemi ve transfüzyonda güvenli kana olan ihtiyaç konusunda daha geniş bir farkındalık yaratmak ve kan bağışçılarına verdikleri bu kıymetli armağan için şükranlarımızı sunmak amacıyla bir kez daha kutlanacaktır. Dünya Kan Bağışçısı Günü, 2005 yılında gerçekleştirilen Dünya Sağlık Zirvesi’nde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) üyesi tüm ülkelerin sağlık bakanları tarafından her yıl tekrarlanacak bir organizasyon olarak kabul edilmiştir. Her geçen yıl WBDD organizasyonuna katılan ülkelerin sayısı artmakta ve bugün pek çok ülkede çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Dünya Kan Bağışçısı Günü, kanlarını para karşılığı değil sadece yardımseverlik duygularıyla bağışlayan gönüllü kan bağışçılarının bu hayat kurtaran armağanları üzerinde odaklanmaktadır. Yüzde 100 gönüllü bağışlama hedefine ulaşan ülkelerin sayısı arttıkça, kanlarını düzenli aralarla karşılıksız olarak bağışlayanların hayati önemi giderek daha iyi anlaşılmaktadır. Düzenli bağışçılar, en güvenli kan bağışçılardır ve transfüzyona gerek duyan tüm hastaların ihtiyaçlarının karşılanmasında ulusal düzeyde, yeterli ve sürekli kan rezervini oluştururlar. Her ülke için bu tür kan bağışçısı havuzlarının oluşturulması ve korunması öncelik taşımaktadır. Ulusal kan bağışçısı programlarının; uzun vadeli kan bağışlamaya kararlı, gönüllü ve ücret almayan bağışçılarından oluşmuş sağlam bir temel üzerine kurulmasını desteklemek amacıyla 2015’te Dünya Kan Bağışçısı Günü’nün teması “Hayatımı kurtardığın için teşekkür ederim.” olacaktır.

**THANK YOU
FOR SAVING
MY LIFE**

World Blood Donor Day
Give freely, give often. Blood donation matters. 14 JUNE 2015

Kan gruplarını keşfeden Nobel ödüllü bilim adamı Karl Landsteiner’in doğum gününe istinaden her yıl 14 Haziran’da kutlanan Dünya Kan Bağışçısı Günü’nün 2015 yılı ev sahibi Çin olacak ve kutlamalar Şangay’da gerçekleştirilecektir. Bu yıl kampanyanın hedefleri;

- Hayat kurtaran bağışları için bağışçılara teşekkür etmek
- Karşılıksız gönüllü kan bağışını teşvik etmek
- Kanın acil değil sürekli bir ihtiyaç olduğu vurgusu yapılarak gönüllü karşılıksız kan bağışının düzenli hâle getirilmesini teşvik etmek
- Kan bağışçılarının sağlığı ve bakımının önemine dikkat çekmek

GELECEĞİN KAN BAĞIŞÇILARININ KAZANIMI İÇİN TEKNİK DESTEK PROJESİ

Bu özel gün her yıl Türk Kızılayı Kan Bağış Merkezlerinde düzenlenen törenler ile de eş zamanlı olarak kutlanmaktadır.

Türk Kızılayı gönüllü ve düzenli kan bağışçılarını onurlandırmak amacıyla gerçekleştirdiği törenlerde yıl içerisinde belirli sayıda kan bağışına ulaşmış bağışçılara madalyalar takdim etmektedir. Bu törenlerde 45 kez kan bağışında bulunan kişilere plaket, 35 kez kan bağışında bulunan kişilere altın madalya, 25 kez kan bağışında bulunan kişilere gümüş madalya ve 10 kez kan bağışında bulunan kişilere ise bronz madalya verilmektedir.

Kaynakça

<http://www.kizilay.org.tr>
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

<http://www.who.int/bloodsafety/publications/9789241599696/en/>
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs279/en/>
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

http://www.who.int/bloodsafety/voluntary_donation/en/
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

<http://www.who.int/campaigns/world-blood-donor-day/2015/en/>
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

<http://www.who.int/campaigns/world-blood-donor-day/2015/wbdd-posters/en/>
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

<http://www.redcrossblood.org/donating-blood>
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

<http://www.nzblood.co.nz/>
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

<http://www.europeanbloodalliance.eu/membership/germany/>
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

<http://www.redcross.eu/en/Who-we-are/MEMBERS/German-Red-Cross/>
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

<http://www.blood.co.uk/>
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

<http://www.americasblood.org/about-blood/my-blood,-your-blood.aspx>
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

<http://www.nzblood.co.nz/education/teaching-resources/>
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

<http://www.kanver.org>
(Erişim Tarihi: Ekim 2015)

GELECEĞİN KAN BAĞIŞÇILARININ KAZANIMI İÇİN TEKNİK DESTEK PROJESİ

2. Bölüm: PEDAGOJİK YAKLAŞIM

Etkinliklerin Uygulanmasında Dikkat Edilmesi Önerilen İlkeler

1. Etkinlikler, ilgili dersin genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak şekilde ve her sınıf düzeyine uygun biçimde belirlenmiş ve hazırlanmıştır. Etkinliklerin uygulanmasında bu ilkelere dikkat edilmelidir.
2. Derslerin adı, düzeyi, içeriği ve işleniş yöntemi farklı olsa da etkinliklerin temel hedefinin öğrencilerin kan bağışının önemini kavramaları ve gelecekte düzenli kan bağışçısı olmaları konusunda duyarlılıklarının artırılması olduğu göz ardı edilmemelidir.
3. Her öğrencinin özgün bir birey olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle öğrencilerin etkinliklere katılımını sağlamada onların bireysel özellikleri, farklılıkları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Bu süreçte engelli olan çocukların katılımı ile cinsiyet eşitliği ilkesi dikkate alınarak sadece erkeklerin değil, kız çocukların da katılımı teşvik edilmelidir. Kan bağışında kadın oranının erkeklerden çok daha düşük olduğu dikkate alınarak kız çocuklarda duyarlılık artırılmalıdır.
4. Her bir etkinlik için ayrılacak süre, etkinlikleri hazırlayan uzmanlarca belirlenmiş olmakla birlikte okulun ve bölgenin şartlarına ve çevre etkenlerine göre yeniden düzenlenebilir.
5. Öğrenme öğretme etkinliklerinde öğrencileri aktif kılan öğrenme-öğretme yöntem, teknik ve stratejileri kullanılmalı; amaca uygun görsel, işitsel ve basılı materyallerden yararlanılmalıdır.
6. Etkinliklerin uygulanmasında öğrenciyi etkin kılan yaklaşımlar benimsenmeli, öğrenci katılımına ağırlık verilmelidir. Ancak etkinlik sürecine katılmayan, pasif kalan öğrenciler olabilir. Bu öğrenciler zorlanmamalı, etkinliklere katılım konusunda teşvik edilmelidir.
7. Sınıf içi tartışmalarda herkesin görüşünün değerli olduğu, “kazanan/kaybeden, doğru/yanlış, haklı/haksız” gibi bir ayrımın olamayacağı belirtilmelidir.

8. Öğrencilerin etkileşim süreçlerinde birbirlerinin paylaşımlarına ilişkin yorumlarının yapıcı olmasına dikkat edilmeli; aşağılayıcı, küçük düşürücü, yargılayıcı ifadelerin kullanılmasından kaçınılmalıdır.
9. Etkinliklerin işlenişinde olabildiğince her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerinde çeşitliliğe yer verilmeli; bireysel, eşli ve grup çalışmalarına dengeli bir biçimde yer verilmelidir.
10. Öğrenciler düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirilmelidir.
11. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmaları teşvik edilmelidir.
12. Etkinliklerin uygulanmasında evrensel ve toplumsal değerlere vurgu yapılmalıdır.
13. Önceden hazırlanıp gelinmesi gereken etkinlikler konusunda öğrenciler bilgilendirilmeli ve hazırlanmaları için gereken süre verilmelidir.
14. Öğretmen, etkinlikleri önceden hazırlanarak işlemelidir. Kâğıtlara bağımlı olarak etkinlik işlemeye çalışmanın verimi düşüreceği unutulmamalıdır.
15. Gruplara ayrılarak işlenecek etkinliklerde aynı öğrencilerin her seferinde aynı grupta yer almamasına, grupların farklı kişilerden oluşmasına dikkat edilmelidir.
16. Etkinlikler gerçekleştirilirken öğrencilerin kendilerini fiziksel ve duygusal olarak güvende hissedecekleri bir ortam oluşturulmalı, etkinliklerin amacının öğrencilerin gelişimlerini desteklemek olduğu unutulmamalıdır.
17. Etkinliklerin istenilen kazanımlara ulaşmada bir araç olduğu dikkate alınmalı, gerektiğinde öğretmenler de benzer etkinlikler üretmelidir.
18. Etkinliklerin sonunda, amaca ne kadar ulaşıldığını belirlemek için öğrenci ve öğretmen görüşlerine temellenen değerlendirme yapılmalıdır.

Strateji, Yöntem ve Teknik

Bir öğretim programının amacına ulaşması için strateji, yöntem ve tekniklerin birbiriyle uyumlu olması gereklidir. Strateji; bir dersin amacına ulaşmasını sağlayan yöntem, teknik ve araç-gereçlerin belirlenmesine yön veren genel bir yaklaşımdır. Yöntem, bir amaca ulaşmak için izlenen yoldur. Teknik ile kastedilen ise bir öğretme yöntemini uygulamaya koyma biçimi ya da sınıf içinde yapılan işlemlerin bütünüdür. Yöntem bir bakıma tasarlama, teknik ise bu tasarımın uygulanmasıdır.

Öğretmenlerin bütün derslerde tek bir yöntem veya tekniği kullanmaları uygun değildir. İyi bir öğretmen kullandığı yöntem veya tekniğin işe yaramadığını fark ettiği anda kullandığı yöntem veya tekniklerde hemen değişikliğe gidebilecek esneklikte olmalıdır.

Öğretim Yönteminin Seçimini Etkileyen Faktörler

Kuşkusuz bir öğretim yönteminin seçimini etkileyen pek çok faktör vardır. Bunun nedeni her öğretim yönteminin her derse, her konuya, her öğrenci grubuna, her öğretim düzeyine uygun olmamasıdır. Bu nedenle farklı durumlarda değişik yöntem ve tekniklerin kullanılması gerekir. Bir yöntem ve tekniklerin seçimini etkileyen faktörler arasında şunlar sayılabilir:

- **Dersin İçeriği:** Dersin içeriği ve konuların doğaüstü, kullanılacak öğretim yöntem ve tekniklerinin en önemli belirleyicisidir. Örneğin; fen bilgisi dersinin “Canlılar ve Hayat” ünitesi işlenirken kanın insandan insana bağış yoluyla transferini anlatmak için rol-oylama tekniğinden yararlanılabilir. Benzeri biçimde 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinin “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı çerçevesinde “Türk Kızılayını Tanıyalım” konusu işlenirken öğrencilere Türk Kızılayı hakkında bilgi toplamalarını gerektiren bir ödev verilebilir. Aynı şekilde dil ve anlatım dersinde “kan ve kan ürünleri bileşenleri ve kullanım alanları”, “kimler kan bağışı yapabilir” veya “güvenli kan temini için niçin gönüllü ve sürekli kan bağışı gerekir” konularında öğrencilerden sunum yapmaları istenebilir. Bir başka derste, öğrencilere Türk Kızılayında çalışan bir uzmanla mülakat yapma görevi verilebilir. Görüldüğü gibi konu hangi yöntem ve teknikle en iyi şekilde öğretilbilecekse o yöntem veya tekniğin kullanılması gerekir.

- **Öğrencilerin Özellikleri:** Öğrencilerin sınıfı, yaşı, cinsiyeti, akademik yetenekleri, ilgileri, güdülenme düzeyleri, ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri, öğrencilerin içinde yetiştikleri çevre vs. uygulanacak öğretim yöntem ve tekniklerinin seçiminde dikkate alınmalıdır. İyi yetişmiş bir öğretmen, sınıftaki öğrencilerin özelliklerine göre gerektiğinde değişik yöntem ve teknikleri uygulayabilmelidir. Öğrencilerin özellikleri dikkate alınmadan yapılan dersin, amacına ulaşamayacağı unutulmamalıdır.
- **Öğretmenin Özellikleri:** Ders metodunu öğretmen kendisi seçtiği için bu seçimde onun özelliklerinin de etkili olacağı açıktır. Öğretmenlerin yöntemleri farklılık gösterebilir. Örneğin; bazı öğretmenler ağırlıklı olarak anlatım yöntemi gibi geleneksel yöntemlere başvururken bazı öğretmenler rol-oylama, drama gibi daha modern yöntemlere daha fazla yer verirler. Her öğretmen uygun bulduğu veya kendisini daha iyi hissettiği öğretim yöntemleri ve tekniklerine daha fazla yer verir. Ayrıca öğretmenin yaşı, cinsiyeti, mezun olduğu okul, branşı, kıdemi, o günkü motivasyonu ve psikolojik durumu da öğretim metodu seçiminde belirleyici olabilmektedir.
- **Öğretim Araç-Gereçlerinin Durumu:** Öğretim yöntem ve tekniklerinin seçimini etkileyen bir diğer faktör de okulun imkânları ile sahip olduğu ders araç ve gereçlerinin çeşididir. Bilgisayar, Genel Ağ, yansıtım cihazı, laboratuvar, TV-video ve kütüphane gibi dersin işlenişini kolaylaştıracak araç-gereçlerinin olup olmaması derste kullanılacak yöntem ve tekniklerin seçimini etkiler.
- **Diğer Faktörler:** Yukarıda sayılan araç ve gereçlerin dışında, sınıfın fiziksel olarak büyüklüğü, öğrenci sayısının azlığı ya da çokluğu, okulun fiziksel imkânları, ışık ve sıcaklık gibi faktörler de ders yöntemi seçiminde etkilidir. Örneğin, spor salonunun olmadığı okullarda beden eğitimi dersinin kışın yağmurlu ve karlı havalarda sınıfta geçirildiği bilinmektedir. Böyle durumlarda beden eğitimi derslerinde bile kan bağışının önemi konusunda öğrencilere video izlettirilebilir.

Etkinliklerde Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Okullarda eğitim ve öğretim faaliyetleri kapsamında geleneksel veya çağdaş pek çok strateji, yöntem ve tekniğin kullanıldığı bilinmektedir. Ancak bu proje kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı uzmanları tarafından ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde kan bağışısı konusunda öğrencilerin duyarlıklarının artırılması amacıyla geliştirilen etkinlikler incelendiğinde, bu etkinliklerde toplam 9 ayrı yöntem ve tekniğin kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle öğretmenlere yönelik yazılan bu rehber kitapta sadece, belirtilen 9 yöntem ve tekniğe yer verilmiştir.

Bunlar sırasıyla:

1. Grup Tartışma Yöntemi
2. Sunum Yapma
3. Kurum ve Kuruluşları Ziyaret Etme
4. Sınıfa Konuk Konuşmacı Davet Etme
5. Soru – Cevap Yöntemi
6. Mülakat (Görüşme) Yapma
7. Araştırma Yapma
8. Drama
9. Görsel-İşitsel İletişim Tekniklerinden Yararlanma

Aşağıda bu yöntem ve teknikler kısaca tanıtılmış, bu tekniklerin yararları ve sınırlılıklarından söz edilmiş ve kullanılmasında dikkat edilmesi gereken hususlar kısaca özetlenmiştir.

1. Grup Tartışma Yöntemi

Grup tartışma yöntemi; bir grup öğrencinin herhangi bir konuyu karşılıklı konuşarak, birbirlerini dinleyerek, eleştirerek, gerektiğinde sorular sorarak tartışmalarına dayanan bir öğretim yöntemidir. Düzenli ve gönüllü kan bağışısının işlendiği derslerde de bu yöntemden etkili biçimde yararlanılabilir. Okul yıllarında düzenli ve gönüllü kan bağışısı konusunda yürütülen tartışmalar, çocukları ileride birer yetişkin olduklarında düzenli ve gönüllü kan bağışıcısı olma yönünde teşvik eder. Bu yöntem ayrıca çocukları karşıt düşünceleri tahammül ve hoşgörü ile karşılamaya alıştıırır. Çocukların eleştiri yapma ve eleştirileri hoşgörü ile karşılama yeteneklerini geliştirir. Kişilere, haklı oldukları konularda bile kırıncı olmamayı, nazik olmayı öğretir. Tartışma, öğrencilerin dil gelişimlerine en fazla katkı sağlayan yöntemlerden biridir. Öğrenci bu yöntem sayesinde hem karşısındakilerin konuşmasını doğru anlamayı hem de kendi duygu, düşünce ve deneyimlerini karşısındakine etkili bir şekilde aktarmayı öğrenir. Öğretmen de öğrencilerinin bilgi, zekâ, sosyal ve duygusal özelliklerini doğru bir biçimde tanıma fırsatı bulur.

Bu yöntemin etkin kullanılabilmesi için aşağıdaki hususların dikkate alınmasında yarar vardır.

Eğitim ortamlarında tartışma metodunun etkili olabilmesi için herkesin birbirinin yüzünü görmesi gerekir. Bunun için yuvarlak veya hilal biçiminde bir oturma düzeninin olması önerilir.

- Tartışma yönteminin çok kalabalık sınıflarda uygulanması zordur. Sınıf mevcudu 25 kişiyi geçen sınıflarda, bir tartışma grubu seçilmesi, sınıfın geri kalanının ise dinleyici olması önerilebilir. Daha etkili bir yöntem ise tartışmaların tüm sınıfta değil, öğrenci sayısı dikkate alınarak sınıfın 5-6 gruba ayrılarak yürütülmesidir. Sekiz kişiden fazla öğrencinin bulunduğu bir grup işlevsel olmayacağı için önerilmez. Bu yöntem uygulanırken her gruba ayrı bir konu verilebileceği gibi tüm gruplara aynı konu verilerek grup içinde tartışmaları istenebilir. Dersin sonunda alt gruplarda tartışılan konuların ana fikri tüm sınıfla paylaşılabilir.

- Sınıfın küçük gruplara ayrılarak tartışmaları sağlandığında her öğrenci, tartışmalara aktif olarak katıldığı için daha az sıkılır. Bu yöntem ayrıca, utangaç öğrencilerin küçük gruplarda kendilerini daha rahat hissetmelerini de kolaylaştırır. Bu yöntemin belki de en önemli dezavantajı sınıfta gürültü ve uğultuya sebep olmasıdır, ancak bu gürültünün üretken bir gürültü olduğu unutulmamalıdır.

Dersin işlendiği sınıf düzeyine göre farklılaşmakla birlikte alt gruplarda tartışılacak konulara şunlar örnek verilebilir: “Kan bağıışı neden önemlidir?”, “Bağıışlanan kanlar hangi süreçlerden geçmektedir?”, “Kanın vücudumuzdaki görevleri nelerdir?”, “Kan bağıışının aşamaları nelerdir?” vb.

Tartışma için seçilecek konu, öğrencilerin ilgisini çeken bir konu olmalıdır. Örneğin; “Kadınlar arasında kan bağıışı oranının düşük olmasının nedenleri nelerdir?”, “Kan bağıışı konusunda yanlış bilinen hususlar nelerdir?” vb.

Konuşmacı olan üyeler açık ve anlaşılır bir dil kullanmaya gayret etmelidirler. Kuşkusuz, etkili bir anlatım ancak konuya önceden hazırlanmakla mümkün olur. Bu nedenle konuşmacı, konuyla ilgili yapacağı sunuya önceden hazırlanmalı ve prova yapmalıdır.

Öğrencilerin tartışılacak konuya hazırlanabilmeleri için öğretmen konuları öğrencilere önceden vermeli ve öğrencilerin hazırlıklı gelmeleri sağlanmalıdır. Örneğin; kan bağıışının önemini tartışılacağı dersten bir hafta önce öğretmen öğrencilerden bu konuya hazırlanmalarını isteyebilir. Ayrıca, tartışma konusuna hazırlıklı gelmeleri için bu kitapçıkta yer alan kan bağıışı konusundaki yazılı ve elektronik kaynakların listesinin öğrencilere verilmesi de yararlı olabilir.

GELECEĞİN KAN BAĞIŞÇILARININ KAZANIMI İÇİN TEKNİK DESTEK PROJESİ

Tüm sınıfın huzurunda gerçekleştirilecek grup tartışmalarında mutlaka bir grup lideri bulunmalıdır. İlkokul ve ortaokul gibi küçük sınıflarda liderlik rolünü öğretmen üstlenebilir, büyük sınıflarda ise öğretmenin desteğiyle bu görev öğrencilere verilebilir.

- Tartışma başlamadan önce yönetici mümkünse tartışmaya katılanları tek tek tanıtmalı, konuyu belirtmeli ve tartışmada uyulması gereken kuralları açıklamalıdır. Bu kurallar arasında “söz alarak konuşma”, “konuşma süresine uyma”, “başkalarının sözlerini kesmeme”, “konudan uzaklaşmama”, “nezaket kurallarına uyma” vb.

Tartışmanın karşılıklı güven içinde ve demokratik bir atmosferde gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Sınıf tartışmalarında bütün öğrencilerin tartışmaya katılmaları, hatta eşit oranda söz alarak konuşmaları sağlanmalıdır.

- Tartışmanın tıkandığı, konunun dağıtıldığı, nezaket kuralları dışına çıkıldığı durumlarda öğretmen devreye girmelidir.
- Konuşulanları tartışma sonunda değerlendirmek şarttır. Bu değerlendirme ile grup çalışmasının amacına ulaşp ulaşmadığı anlaşılır, varsa aksaklıkların belirlenmesi mümkün olur. Grup tartışmasının değerlendirme aşamasında ayrıca; tartışmada diğer öğrencilerden daha fazla konuşup baskın olan öğrencinin olup-olmadığı, bütün grup üyelerinin tartışmaya katılıp-katılmadığı, tartışmada yetersiz görülen yerler var ise bu yetersizliklerin sebeplerinin neler olduğu gibi sorulara cevap aranmalıdır.

2. Sunum Yapma

Sunum, iletilmek istenen mesajların karşı tarafa doğrudan aktarıldığı bir öğretme tekniğidir. Hemen herkesin ileriki yaşamında zaman zaman kullanmak zorunda olacağı önemli bir beceri olduğundan öğrencilerin de okul yaşamında sunum yapmaya hazırlanmalarında yarar vardır. Ancak başarılı bir sunum yapmak birden çok beceriyi gerektirdiğinden her öğrenci için kolay olmayabilir.

Sunum sadece büyük sınıflar için kullanılan bir öğretim tekniği gibi görülmemeli, küçük sınıflarda da öğrencilerin gelişim düzeyleri dikkate alınarak öğrencilerin bu becerileri geliştirilmeye çalışılmalıdır. Sunum yapma becerisi eğitim ve deneyimle elde edilebilecek bir beceri olduğundan öğretmenlerin, farklı yaş gruplarından öğrenciler için de bu tekniği kullanmaları önerilir. Örneğin; öğretmen 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı kapsamında öğrencilerden Türk Kızılayını tanıtan bir sunum hazırlamalarını isteyebilir. Benzeri biçimde, 10. sınıfta “Dil ve Anlatım” dersinde “SUNUM” konusu işlenirken sınıf dört gruba ayrılabilir. Birinci gruptan “Kan ve Kan Ürünleri Bileşenleri”, ikinci gruptan

“Kanın Kullanım Alanları”, üçüncü gruptan “Kimler Kan Bağışı Yapabilir” ve dördüncü gruptan “Güvenli Kan Temini İçin Niçin Gönüllü ve Sürekli Kan Bağışı Gerekir” konularında sunum yapmaları istenebilir. Kan bağışı konusunda öğrencilere sunum yaptırılarak hem öğrencilerin kan bağışı konusunda bilgilendirilmeleri sağlanabilir hem de sunum yapma becerileri geliştirilebilir.

Bazı bireyler için sunum yapmak kaygı vericidir. Ellerin, ayakların ve ses tonunun titremesi, yanakların kızarması bu durumun göstergesi olabilir. Sunum kaygısının pek çok nedeni olabilir. Konuya hâkim olamama, dikkat dağınıklığı, kendine güven eksikliği, “Herkes bana bakıyor, acaba başarılı olacak mıyım?” gibi endişeler bu duruma örnek verilebilir. Sunum yapacağımız konuya hâkim olduğumuzda, kendimizi fiziksel ve zihinsel olarak hazırladığımızda daha başarılı bir sunum yapacağımız açıktır. Bu konuda bir diğer öneri de sınıfta bir tek öğrencinin sunum yapması yerine iki öğrencinin veya bir grup öğrencinin birlikte sunum yapmasıdır. Böylece tek bir öğrencinin sınıfın huzurunda kendisini yalnız hissetmesi önlenmiş ve daha az kaygı yaşaması sağlanmış olur.

Etkili bir sunum için dikkat etmemiz gereken diğer hususlar arasında şunlar sayılabilir:

- Sunumun amacı belirlenmeli ve sunum buna göre planlanmalıdır.
- Sunum hazırlarken tek bir kaynaktan değil, değişik kaynaklardan yararlanılmalıdır.
- Sunumu hazırlamak için ne kadar sürenin olduğu bilinmeli ve hazırlıklar buna göre yapılmalıdır.
- Sunumun bir taslağı hazırlanmalıdır. Bu taslak konunun dışına çıkmanızı engeller.
- Yansıda yazım hatalarının olmaması için sunum metni mutlaka sunumdan önce kontrol edilmelidir.
- Sunumda görsellik önemlidir. Her yansıda 10–15 satırdan fazla içeriğe yer verilmemelidir. Ayrıca yansıda font olarak Sans Serif, Arial, Tahoma, Trebuchet veya Verdana yazı tiplerinin kullanılması önerilebilir. Genel başlıklar, 32–44 punto yazı tipi boyutunda ve kalın olmalıdır. İlk kademe 24–32, ikinci kademe 20–28 punto olabilir. Renk seçiminde kontrast renkler tercih edilebilir.
- Sunumdan önce mümkünse sunumun bir provası yapılmalıdır.
- Sunum günü olabildiğince temiz ve özenli bir kıyafet giyilmelidir.
- Sunum yapılacak ortama derin bir nefes alarak canlı, neşeli ve gülümseyen bir yüzle girilmelidir.
- Sunuma başlarken sunumun konusu belirtilerek dikkat çekilmeli, dinleyicilerle göz teması kurulmalıdır.
- Ses tonu ve beden dili doğru ve etkili biçimde kullanılmalı, anlatılan içerikle uyumlu olmalıdır.
- Anlaşılır bir dil kullanılmalı, herkesin duyabileceği yükseklikte bir sesle konuşulmalıdır.

- Konu hakkında bilginize ve hazırlığınıza güvendiğinizi gösteren bir duruş sergilenmelidir.
- Sunum bittikten sonra dinleyicilerin soru sormasına fırsat tanınmalı; sorulara inandırıcı, açık ve net cevaplar verilmeye çalışılmalıdır.

3. Kurum ve Kuruluşları Ziyaret Etme

Bir kurum veya kuruluş hakkında bilgi edinmek amacıyla yapılan planlı ve amaçlı ziyaretlerdir. Bu tür ziyaretler öğrencilerin bilgilerini genişletmek, sınıf ve okul ortamında yapılan faaliyetleri tamamlamak için planlanan okul dışı etkinliklerdir. Kurum ziyaretleri yetkili makamların izni dâhilinde ve öğretmenlerin rehberliğinde yapılmalıdır.

Bu yöntem, öğrencilerin çeşitli kurum ve kuruluşlar hakkında doğrudan bilgi edinmelerine fırsat sağlar. Örneğin kan bağışının önemi konusunda daha fazla bilgi edinmek için öğretmenlerin nezaretinde bir kan merkezi ziyaret edilebilir. Böylece öğrenciler hem uzmanlardan birinci elden doğru bilgiler edinir hem de bu merkezde yürütülen işleri görme fırsatı bulurlar. Böyle bir merkezi ziyaret ederken dikkat edilecek hususlar arasında şunlar sayılabilir:

- Kurum ziyareti önceden planlanmalı, hem öğrencilerin hem de ziyaret edilecek kan merkezinin uygun olduğu saatler dikkate alınarak randevu alınmalıdır.
- Ziyaret öncesi dikkat edilmesi gereken hususlar öğrencilere hatırlatılmalıdır.
- Öğrencilerin kan merkezindeki uzmanlara soracakları sorular ziyaret öncesi hazırlanmalıdır.
- Ziyaret edilecek kan merkezine giderken kalem ve defter götürülmeli, öğrencilerin gerek burada anlatılanları gerekse gözlemlerini not almaları istenmelidir.
- Bütün öğrencilerin gözlemlere katılımı sağlanmalıdır.
- Ziyaret, kan merkezinin ağırlayabileceği sayıda öğrenciyle gerçekleştirilmelidir.

- Ziyaret edilen kan merkezinin kurallarına uyulmalı, nezaket elden bırakılmamalıdır. Örneğin; kan merkezinde dokunulmaması gereken yerlere dokunulmamalı, hijyen kurallarına uyulmalı, fotoğraf çekmek istendiğinde izin istenmeli, ayrıca gürültü yapılarak kurum personeli rahatsız edilmemelidir.

4. Sınıfa Konuk Konuşmacı Davet Etme

Öğretimde kullanılan bir diğer yöntem de sınıfa bir uzman davet ederek öğrencilerin birinci elden bilgi edinmelerini sağlamaktır. Özel bilgi, yetenek ve tutum gerektiren konularda detaylı bilgi sahibi olmak için ilgili konularda uzman birini davet etmek uygun bir yöntemdir. Örneğin; Türk Kızılayında çalışan bir doktor, deneyimli bir sağlık personeli, okulun çevresinde Türk Kızılayının olmaması durumunda ise herhangi bir sağlık kurumunda çalışan bir doktor derse davet edilebilir. Böylece öğrencilerin birinci elden bilgi sahibi olmaları sağlanmış olur.

Alternatif olarak, düzenli ve gönüllü kan bağışında bulunmuş deneyimli bir ya da iki veli derse davet edilerek bu kişilerden düzenli ve gönüllü kan bağışının önemi konusunda bir konuşma yapmaları, tecrübelerini öğrencilerle paylaşmaları ve öğrencilerin sorularına yanıt vermeleri istenebilir.

Sınıfa bir konuk konuşmacı davet etmek, etkileşimli eğitim yöntemlerinden çok geleneksel yöntemler içinde yer alır. Bu öğretim yönteminde her ne kadar ana konuşmacı davet edilen konuk uzman olsa da sınıf yönetiminden öğretmenin sorumlu olduğu unutulmamalıdır.

Bu yöntemin etkili bir biçimde uygulanabilmesi için aşağıda yer alan ilkelere dikkat edilmesinde yarar vardır.

- İlk olarak konuk konuşmacı öğrencilere tanıtılmalı, misafir uzman hakkında kısa bilgiler verilmelidir.
- Bu derste öğretmenin konuşmacı değil, tanıtıcı rolü olduğu unutulmamalıdır.
- Tanıtım yapılırken misafirin sunacağı konunun neden önemli olduğu vurgulanmalı ve bu konu için neden bir konuşmacı davet edildiğinin önemine değinilmelidir.
- Konu tanıtımı bittikten sonra, misafirin adı söylenerek misafir sınıfın önüne davet edilmelidir. Misafir takdim edilip sınıfın önüne çağrıldığında buraya kadar zahmet edip geldiği için kendisine teşekkür edilmelidir.
- Misafir, sunumunu bitirdikten sonra tebrik edilmeli ve verdiği bilgiler için kendisine tekrar teşekkür edilmelidir.
- Derse konuk bir konuşmacının davet edildiği ve hangi konuda sunum yapacağı öğrencilere önceden bildirilerek öğrencilerin konuya hazırlıklı gelmeleri sağlanmalıdır.
- Öğretmen ayrıca, öğrencilerden misafir uzmana sorabilecekleri soruları önceden hazırlamalarını istemelidir.

5. Soru–Cevap Yöntemi

Bu yöntem, öğrencinin etkili soru sormasını, başkalarının cevaplarını dinlemesini, sorulan sorulara karşı kendi fikirlerini mantıklı ve etkili bir tarzda ifade etme becerisi kazanmasını sağlar. Soru; farklı görüşlerin ortaya çıkmasına, bunların demokratik bir biçimde ifade edilmesine buradan da kişilerin tahammül, hoşgörü ve çoksesliliğe alışmasına yardım eder. Öğrenci, kendisine de her an soru sorulabileceği veya söz düşeceği ihtimaline karşı dersi veya tartışmayı dikkatle izleme alışkanlığı edinir. Zihni uyanık tuttuğu için öğrencinin derse aktif katılımını sağlar. Öğretmen, konunun doğru anlaşılıp anlaşılmadığını veya ne kadar öğrenildiğini ancak soru-cevap yöntemi ile öğrenebilir.

Yukarıda belirtilen olumlu yönlerine karşın soru-cevap yönteminin sakıncalı tarafları da vardır. Örneğin; soru, bir konuyu bilen ve anlamış kişiler için bile korkutucu gelebilir. Dolayısıyla, hele sınav soruları tarzında yapılan bir ders, öğrencilerin çoğunluğu için sıkıcı ve korkutucu olur. Sorulara cevap veremeyen öğrencilerin kendilerine güveni azalır, zamanla bildikleri konularda bile konuşmamaya başlarlar. Böylece derse aktif katılanların sayısı düşer, sınıfın geneli seyirci hâline gelir. Soru-cevap yönteminin en büyük sakıncalarından biri de konunun çok fazla dağıtılması, dersin “kaynatılması” ve dolayısıyla programın yetiştirilememesidir.

Soru-cevap yönteminin etkili olması için aşağıdaki hususlara dikkat edilmesinde yarar vardır.

- Kan bağıışı konusunun işlendiği bir derste soru–cevap yönteminin etkili olabilmesi için soruları sadece öğretmenin değil, öğrencilerin de sorması sağlanmalıdır.
- Soru sorma ve cevaplama yöntemi tüm sınıfta yapılabileceği gibi, sınıfta çiftler oluşturularak veya sınıf küçük gruplara bölünerek de yapılabilir. Böylece tüm grubun önünde soru sormaktan ya da cevaplamaktan çekinen öğrencilerin daha küçük gruplarda rahatlamaları sağlanmış olur.
- Soru, “Niçin?”, “Neden?”, “Nasıl?”, “Kim?”, “Ne zaman?” gibi sorularla başlamalı veya bitmelidir. Cevabı “evet-hayır” türü kapalı uçlu sorulardan mümkün olduğu ölçüde kaçınılmalıdır.
- Sorular dersin hedefine uygun, tutarlı ve konu ile uyumlu olmalıdır. Örneğin; konu “Gönüllü ve Düzenli Kan Bağışının Önemi” ise sorular da bu yönde olmalıdır.
- Sorular akla, mantığa, gerçeğe ve bilimsel esaslara uygun olmalıdır.
- Sorunun içeriği ve zorluk derecesi, öğrencilerin zihinsel ve ruhsal gelişim seviyelerine uygun olmalıdır. Öğrencinin seviyesinin altında veya üstünde sorular sormamaya özen gösterilmelidir. Örneğin; “Kanın Bileşenleri”, “Kanın Transfüzyonu” veya “Kanın Mikrobiyolojik Etkenler Açısından Taranması” gibi konulardaki sorular lise öğrencileri için uygunken ilkökul öğrencileri için uygun olmayabilir.

- Soru-cevap yöntemi dersi mekanikleştirmemeli, öğrencileri ezbere sürüklememelidir.
- Soru, bir öğrenciye veya belli bir öğrenci grubuna değil; sınıfın bütününe yöneltilmeli ve mümkün olduğu kadar çok öğrencinin cevap vermesi sağlanmalıdır.
- Cevaplar aceleye getirilmemeli, öğrencilerin düşünüp cevap hazırlaması için yeterli bir zaman bırakılmalıdır.
- Öğrenciler cevaba zorlanmamalı veya sıkıştırılmamalıdır.
- Evet-hayır türü kısa cevap gerektiren kapalı uçlu sorulara sık yer verilmemeli, öğrencilerde sorgulandıkları hissi uyandırılmamalıdır.
- Yeri geldiğinde öğrencilerin dikkatini dersin önemli yerlerine çekmek, dersi dinleyenlerin derse yönelmelerini sağlamak, dikkatsiz öğrencileri uyarmak ve disiplin sağlamak amacıyla da soru yöntemine başvurulabilir.
- Soru veya cevap anlaşılmadığında öğretmen devreye girerek bunları yeni ifadelerle anlaşılır kılmalıdır.
- Sorular öğrencileri düşünmeye, bilgi ve tecrübelerini yoklamaya sevk etmelidir.
- Öğrenciler de soru sormaya isteklendirilmelidir. Soru formüle etmenin, dersin anlaşılmasını kolaylaştırdığı ve derse olan ilgiyi artırdığı unutulmamalıdır.
- Soru kadar, verilecek cevabın da açık ve net olması sağlanmalıdır.
- Soru belli bir öğrenciye yöneltildiğinde cevabın da o öğrenci tarafından verilmesi sağlanmalı, koro hâlinde veya “her kafadan bir ses çıkacak” biçimde cevaplandırmalara imkân verilmemelidir.
- Bu yöntem kullanılırken öğrencileri sınıf huzurunda utandırıcı, mahcup edici, onur kırıcı durumlara düşürmekten kaçınılmalı; bilakis öğrenci güzel sözlerle ödüllendirilmelidir. Böylece öğrencilerin daha sonraki soru veya cevaplara katılmaları teşvik edilmelidir.

6. Mülakat (Görüşme) Yapma

Mülakat önceden belirlenmiş ve bir amaç için yapılan soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı etkileşimli bir eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır. Mülakatın asıl amacı, iletişim kurulan bireyin araştırılan konu hakkındaki duygu ve düşüncelerinin neler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu teknik yaygın biçimde bir öğrencinin bir uzmanla görüşmesi biçiminde gerçekleşmektedir.

Öğrencilerin “Gönüllü ve Düzenli Kan Bağışı”nın önemi konusunda duyarlılıklarının artırılması amacıyla da bu teknikten yararlanılabilir. Örneğin; 11. sınıfta “Dil ve Anlatım” dersinin “Sözlü Anlatım Türleri” öğrenme alanı kapsamında öğrencilerden mülakat yapmaları istenebilir. Bu çerçevede bir grup öğrenciden yaşadıkları ildeki Türk Kızılayında çalışan bir yetkiliyle veya kan merkezinde çalışan bir doktorla mülakat yapmaları istenebilir.

GELECEĞİN KAN BAĞIŞÇILARININ KAZANIMI İÇİN TEKNİK DESTEK PROJESİ

Mülakat yöntemi, öğrencinin mülakatı yapacak kişiyi bulmasını, soruları doğrudan kendisinin sormasını ve verilen cevapları raporlaştırmasını gerektirdiğinden öğrenci merkezlidir. Öğrencinin soru sorma ve dinleme becerisini kullanmasını gerektirdiğinden konuşma ve dinleme temellidir. Bu yöntem öğrenciye doğrudan ve aracısız bilgi edinme olanağı sunar. Mülakat, yapılan farklı kişilerle görüşmeye dayalı olduğundan öğrencinin sosyal becerisini geliştirir. Ancak bu yöntem, iletişim becerileri gelişmemiş bireylerin zorlanabilecekleri bir yöntemdir. Bu durum mülakat yönteminin bir sınırlılığıdır.

Mülakat yönteminin kullanılmasında aşağıdaki hususlara dikkat edilmesinde yarar vardır.

- Öğrenci mülakat yapacağı konuya önceden hazırlanmalı, konu hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Örneğin; öğrenci, kan merkezinde çalışan bir doktorla kan bağışının önemi konusunda bir mülakat yapacaksa görüşmeye gitmeden önce bu konuda belli düzeyde bilgi toplamalıdır.
- Öğrenci hangi kişiyle mülakat yapacağını belirlemeli, mülakat verecek kişinin konumu hakkında bilgi sahibi olmalıdır.
- Mülakat yapan öğrenci; mülakatı kan merkezinde çalışan bir yetkiliyle yapacaksa bu yetkiliye soracağı soruları önceden hazırlamalı, bunları listelemelidir. Bu sorular mülakat öncesinde dersin öğretmeniyle gözden geçirilmelidir.
- Mülakat yapılacak kişiden randevu alınma sürecinde öğretmen bilgilendirilmeli, gerektiğinde okul idaresinin desteği alınmalıdır.
- Mülakat yapılacak kişiden randevu alınırken mülakatı kimlerin yapacağı ve mülakatın amacı kısaca açıklanmalı; daha sonra görüşme için uygun bir yer, gün ve saat belirlenmelidir.
- Bazı durumlarda güvenlik nedeniyle görüşmeye bir tek öğrencinin değil, iki hatta üç öğrencinin birlikte gitmesi uygun olabilir.
- Görüşme için sesli ve görüntülü kayıt cihazları temin edilmeli ve çalışıp çalışmadığı önceden kontrol edilmelidir.
- Mülakat sırasında anlatılanlar görsel-işitsel bir araçla kaydediliyor bile olsa cevapların özü bir kâğıda not edilmelidir.
- Mülakat sırasında katılımcı çok genel konuşuyor veya soruların dışına çıkıyorsa asıl soru hatırlatılarak konunun esasına odaklanması kibarca hatırlatılmalıdır.
- Mülakat yapılan uzman çok teknik konuşuyor ya da anlattıkları tam olarak anlaşılıyorsa öğrenci "Affedersiniz bu söylediklerinizi tam olarak anlayamadım, biraz daha açıklar mısınız?" diye sorarak uzmandan tam olarak ne kastettiğini açıklamasını isteyebilir.
- Mülakatı yapan öğrenci her ne kadar soracağı soruları önceden hazırlasa da mülakatın gidişatına göre yeni sorular sorabileceğini unutmamalıdır. Örneğin, duruma göre soruların yerini değiştirebilir veya daha önceden planlamadığı soruları sorabilir.

- Mülakat tamamlandığında mülakat yapılan kişiye teşekkür edilmelidir.
- Mülakat süresinde toplanan bilgiler deşifre edilmeli, gereksiz bilgiler ayıklanmalı, sorulan sorular ve verilen cevapların özü yazılı bir ödev ya da sınıfta sunulacak bir formata dönüştürülmelidir.

7. Araştırma Yapma

Çağdaş öğretim tekniklerinden biri de araştırma ve inceleme yoluyla bilgiye ulaşmaktır. Bu yöntemle öğrenciler çevredeki problemleri algılar, tanımlar, verileri toplar, geçici çözüm yolları geliştirir ve bunların mümkün olup olmadığını test etmeyi öğrenirler. Bu şekilde yetişen öğrenciler, gelecekte karşılaşacakları problemleri de bilimsel yöntemlerle çözmeyi öğrenmiş olurlar.

Bilim, olması gerekeni değil, olanı araştırır; bu nedenle olgusaldır. Araştırma ise bilgi üretme işidir. Bir başka ifade ile araştırma; planlı ve sistemli olarak verilerin toplanması, gruplanması, analizi, sentezi, açıklanması, yorumlanması ve değerlendirilmesi işlemleriyle problemlere güvenilir çözüm yolları bulma süreci olarak tanımlanabilir.

Farklı türlerde araştırmalar vardır. Kütüphane (literatür) araştırması, alan araştırması, gözleme dayalı araştırmalar, deneysel araştırmalar bunlara örnek verilebilir. Örneğin, Türkiye’de yıllar itibarıyla kaç ünite kan bağışında bulunulduğunu belirlemek isteyen bir öğrenci mevcut kaynakları inceleyerek bu bilgiye ulaşabilir. Bu araştırma türüne kütüphane araştırması denir. Bireylerin kan bağışına ilişkin yanlış algılarını belirlemek isteyen bir öğrenci “alan araştırması” yapabilir. Kan bağışına ilişkin yanlış algıları ölçmek amacıyla geliştireceği ya da mevcut olarak geliştirilmiş bir anketi belli bir örneklem grubuna uygulayarak bilgi toplayabilir. Kan bağışında bulunan bireylerin hangi süreçlerden geçtiklerini öğrenmek isteyen bir öğrenci, bir kan bankasına giderek orada gözlediklerini raporlaştırabilir. Bu araştırma türüne gözleme dayalı araştırma denir. Deneysel araştırmalar ise genellikle laboratuvar ortamlarında gerçekleştirilir. Fen ve teknik bilimlerde genellikle bu araştırma yöntemi kullanılır.

Genel olarak bir araştırmanın temel aşamaları aşağıdaki biçimde sıralanabilir:

1. Araştırma Konusunun ve Probleminin Belirlenmesi: Araştırmacı bir araştırma planlarken önce araştırma yapacağı konuyu belirlemeli, çözmek istediği sorunu netleştirip araştırma sorusu hâline dönüştürebilmelidir. Bunu belirleme sürecinde bu konuda yazılı mevcut eserleri okumalı ve gerçekleştirilmiş araştırmaları incelemelidir. İyi bir araştırma konusu yeni ve özgün olmalı, işe yarar olmalı ve konu araştırmaya ayrılacak zaman içinde gerçekleştirilebilir olmalıdır. “Lise öğrencilerinin kan bağış konusundaki bilgi ve tutumlarının incelenmesi” bir araştırma konusu olabilir. Bu araştırmada yanıt aranan sorular şunlar olabilir:

- a) A lisesi öğrencilerinin kan bağıışı konusundaki bilgi düzeyleri nedir?
- b) A lisesinde okuyan kız ve erkek öğrencilerin kan bağıışı konusundaki bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Araştırma Hipotezinin Oluşturulması: Araştırmacının, oluşturduğu probleme cevap olabileceğini düşündüğü varsayımlara **hipotez** denir. Bu nedenle hipotez bir yargı içermelidir. Ancak her araştırmada araştırmacının hipotez oluşturması zorunlu değildir. Yukarıda verilen araştırma kapsamında aşağıdaki hipotezleri oluşturmak mümkündür.

- a) A lisesi öğrencilerinin kan bağıışı konusundaki bilgi düzeyleri yetersizdir.
- b) A lisesinde okuyan kız ve erkek öğrencilerinin kan bağıışı konusundaki bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

3. Araştırma Yönteminin Belirlenmesi: Bu aşamada araştırmacı, araştırma sorusuna yanıt bulmak için nasıl bir yol izleyeceğine karar vermelidir. Bir başka ifade ile araştırmacının hangi verilere ihtiyaç duyduğunun ve bu verileri nasıl elde edeceğinin belirlendiği aşamadır. Farklı disiplinlerde farklı veri toplama yöntemleri kullanılabilir. Örneğin; tıp, fen bilimleri ve teknik alanlarda daha çok deneysel araştırmalar, sosyal bilimlerde ise ağırlıklı olarak literatür taraması, görüşme, anket, gözlem ve örneklem alma teknikleri kullanılmaktadır.

Yukarıda verilen örnek araştırma kapsamında A lisesinde okuyan öğrencilerin tamamına veya bu liseyi temsil eden bir örneklem grubuna lise öğrencilerinin kan bağıışı konusundaki bilgi düzeylerini belirlemeye dönük bir anket uygulanabilir.

4. Verilerin Toplanması ve Analizi: Araştırmacının, araştırma problemine yanıt olabilecek her türlü veriyi topladığı ve analiz ettiği evredir. Bu aşamada elde edilen verileri analiz edip değerlendirebilmek için istatistiksel tekniklerden yararlanmak gerekir.

Yukarıda verilen örnek araştırma konusu dikkate alındığında, A lisesinde okuyan öğrencilerin ankete verdikleri cevaplar analiz edilerek kan bağıışı konusundaki bilgi düzeylerinin yeterli olup olmadığı kanısına varılabilir. Ayrıca erkek ve kız öğrencilerin bilgi düzeylerini gösteren puanları istatistiksel tekniklerle karşılaştırılarak aralarında anlamlı bir fark olup olmadığı belirlenebilir.

5. Araştırmanın Raporlaştırılması: Bilimsel araştırma sürecinin son aşaması, elde edilen bulguların bir rapor hâline getirilerek başkalarıyla paylaşılacak düzeye getirilmesidir. Araştırmalar neticesinde elde edilen bulguların paylaşımında anlaşılabilirliği sağlamak amacıyla genellikle kabul gören bazı kurallara **bilimsel rapor yazma kuralları** denir. Bu kurallar arasında raporun bölümlerinin nasıl olacağı, kaynak gösterme

kuralları, tablo, şekil ve grafiklerle ilgili kurallar vb. ayrıntılı biçimde yer almaktadır.

Öğretmen araştırmanın her aşamasında olduğu gibi araştırma sonuçlarının raporlaştırılması aşamasında da öğrencilere yardım etmeli, ilgili kaynakları öğrencilere önermelidir.

8. Drama

Drama, çağdaş öğretim sistemlerinde son yıllarda sıklıkla kullanılan yöntemlerden biridir. Bir öğretim yöntemi olarak drama, toplumsal hayatımızda ortaya çıkabilecek çeşitli durumları öğrencilerin oyun süreçleri içinde canlandırmalarıdır. Kısacası bir duyguyu, düşüncüyü veya durumu söz veya bedenini kullanarak ifade etmesidir. Drama, yaparak-yaşayarak öğrenmenin en etkili yöntemlerinden biridir. Çocukluk dönemleri insan hayatında hayal gücünün en zengin olduğu dönemlerdir. Bazı araştırmacılara göre her çocuk mükemmel bir oyuncudur. Drama yöntemi, çocukların hayatında önemli bir yer tutan oyun yeteneğinin kontrollü bir şekilde eğitim ortamlarına aktarılması demektir. Dolayısıyla düzenli ve gönüllü kan bağışının işlendiği derslerde çocukların bu yeteneğinden faydalanmak gerekir.

Drama etkinlikleri ile öğrenciler, farklı roller alarak kan bağışına ilişkin duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade etme imkânı bulabilirler. Bu da öğrencilerin dinleme ve konuşma becerilerine ek olarak hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını geliştirir. Öğrenciler etkinlikler aracılığıyla duygularının farkına varır ve kendilerini doğru olarak ifade edebilirler. Drama yöntemi, yaparak-yaşayarak öğrenme olanağı sunduğu için öğrenmeyi kolaylaştırır.

Dramanın temeli oyundur. Oyun, çocuklar için yemek ve içmek kadar önemlidir. Drama çocuk oyunları ile iç içe olduğu için çocuklar bu yolla öğrenirken eğlenir ve mutlu olurlar.

Dramanın “psikodrama”, “sosyodrama” ve “eğitsel drama” gibi türleri olsa da burada konumuzla en alakalı türü pedagojik drama olarak da adlandırılan “eğitici drama”dır. Çocuk eğitiminde hemen hemen her konunun işlenişinde kullanılabilecek bir yöntemdir. Bu nedenle diğer drama türlerinin tekniklerini de belirli oranda içerir. Eğitici dramanın amacı, verilmek istenen konunun drama yöntemi ile çocuklara öğretilmesidir.

Doğaçlama ve rol oynama dramanın temel unsurlarındandır. Doğaçlama sabit bir metin olmaksızın, katılımcıların kurgulayıp oynadıkları bir tekniktir. Doğaçlama, anında var olandır. Rol oynama tekniği ise sabit bir metin üzerinden oynanır. Her iki teknikte de öğrenciden sorumluluk duygusu ve karakter analizi yapabilmesi, rolün gerektirdiği ifadeyi yansıtabilmesi ve grupla uyum içinde olabilmesi beklenir.

GELECEĞİN KAN BAĞIŞÇILARININ KAZANIMI İÇİN TEKNİK DESTEK PROJESİ

Rol oynama tekniği ile öğrenciler, başkalarının kimliğine bürünerek onların nasıl düşündüklerini, neler hissettiklerini ve nasıl davrandıklarını anlamaya çalışırlar. Drama sürecinin aşamaları vardır. Bu aşamalar şu şekilde özetlenebilir:

- 1. Hazırlık Aşaması:** Bu aşamada etkinliğe hazırlık yapılır. Öğrencilerin düşünsel ve bedensel olarak drama sürecine hazır olmaları sağlanır.
- 2. Ana Çalışma:** Öğrencilerin drama tekniklerini (doğaçlama, rol oyunları, canlandırma gibi) kullanarak öykü kurgulamaları ve oynamaları sağlanır.
- 3. Geribildirim:** Uygulama sonunda öğrencilerden geribildirim alınmalıdır. Etkinlik sonunda “Siz olsaydınız ne yapardınız?”, “Kendinizi doğru ifade ettiğinizi düşünüyor musunuz?”, “Aynı rolü tekrar oynasaydınız kendinizi farklı olarak nasıl ifade etmek isterdiniz?” gibi sorular sorularak tartışma başlatılır.

Drama yöntemini kullanan öğretmenlerin aşağıdaki hususlara dikkat etmeleri önerilir:

- Drama etkinliği kan bağıışı konusunun işleneceği dersin amaçlarına uygun olarak önceden planlanmalıdır.
- Etkinliklerin uygulanma aşamasında yönergeler öğrencilere açık ve anlaşılır bir biçimde aktarılmalıdır.
- Doğaçlama ve rol oyunlarında öykü kurgulaması, rollerin planlanması, oyuna hazırlık yapabilmeleri için öğrencilere yeterli süre verilmelidir.
- Rol dağılımı yapılırken gönüllülük esasına dikkat edilmeli, diğer öğrencilerin de zaman içerisinde çalışmalara katılmaları teşvik edilmelidir.
- Drama öğrenci merkezli bir yöntemdir. Burada öğretmenlerin öğrencilere özgür düşünme ve hareket etme alanı sağlamaları ve iyi bir gözlemci olmaları beklenir.
- Drama çalışmaları, en fazla 10-12 kişilik gruplarda yapılmalıdır.
- Etkinliklerin planlanmasında grubu oluşturacak öğrencilerin yaş, gelişim seviyeleri ve özellikleri dikkate alınmalıdır.
- Drama etkinliklerinde öğretmen tutumları önemlidir. Öğrencilerin başarısızlık duygusu yaşamamaları için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Dramanın özünde bireyin kendisini özgürce ifade etmesi vardır. Bu nedenle performanslarından dolayı öğrencilere olumsuz eleştiriler yapılmamalı, olumlu pekiştiricilerle cesaretlendirilmelidirler.

Drama Etkinliği Örnekleri

Düzenli kan bağışının önemi konusunda farkındalık artırmak son derece önemlidir. Kan ihtiyacının acil kan ihtiyacı ile bağıdaştırılmaması ve kana düzenli olarak ihtiyaç duyulduğunun vurgulanması gerekmektedir. Bu düşünce, yapılan tüm etkinliklerde kullanılmalıdır. Öğrencilerle yapılacak olan drama, rol oynama ve doğaçlama etkinliklerinde aşağıda verilen örnekler kullanılabilir:

1. Farklı hastalıkları olan kişiler doktorla konuşur ve kimin ne sıklıkta kan transfüzyonuna ihtiyacı olduğu konusunda bilgi alırlar. Düzenli kan transfüzyonuna ihtiyacı olan hastalıkların içerilmesine dikkat edilmelidir.
2. Bir doktor veya Türk Kızılayı ekibi bir okulu ziyaret eder ve bağışlanan kanın nasıl kullanıldığı konusunu anlatır. Kan kullanımı veya kana ihtiyacı olan kişiler konusunda olabildiğince örnek veriniz. Öğrencilerle etkileşim içinde olmak bu etkinlik açısından son derece önemlidir.

Öğretmenler etkinlikleri işlerken öğrencilerin yaş seviyelerini ve konu hakkındaki bilgi düzeyini dikkate almalıdır.

9. Görsel-İşitsel İletişim Tekniklerinden Yararlanma

Bu bölümde öğrencilerin düzenli ve gönüllü kan bağışısı konusunda aktif öğrenmelerini kolaylaştırmak için kullanılan çeşitli eğitim araçları tartışılacaktır. Bilindiği üzere insanlar duyduklarından çok gördüklerini hatırlarlar. Bu nedenle görsel araçların kullanılması, öğrencilerin öğrenme süreçlerini kolaylaştırır. Görsel araçlar sayesinde öğrenciler bilgiyi daha hızlı öğrenir ve daha uzun süre hatırlarlar. Öğretmenlerin derste görselleri kullanırken aşağıdaki hususları dikkate almalarında yarar vardır:

- **Görülebilirlik:** Kelimeler büyük puntolarla yazılmalı, eğitim esnasında öğrencilerin görüşünü engellemeyecek bir yerde durulmalıdır.
- **İlginçlik:** Katılımcıların dikkatini çekmek için resimler, grafikler, tezat renkler ve madde işaretleri kullanılmalıdır.
- **Kolaylık:** Bilginin amacı ve anahtar noktaları vurgulanmalıdır.
- **Kullanışlılık:** Görsellerin öğrenci dostu olmasına dikkat edilmelidir.
- **Bilimsellik:** Görsellerdeki bilgilerin doğru olduğundan ve bilimsel olgulara dayandığından emin olunmalıdır.
- **Uzun Ömürlülük:** Kullanılan görsellerin hatırlamayı kolaylaştırdığından bilginin, becerinin ve tutumun edinilmesinde öğrencilere yardımcı olduğundan emin olunmalıdır.

GELECEĞİN KAN BAĞIŞÇILARININ KAZANIMI İÇİN TEKNİK DESTEK PROJESİ

Aşağıda öğretmenlerin ders işlerken sıklıkla kullandıkları tahta, video ve sunum slaytları konusunda kısa bilgilere yer verilecektir.

a) Tahta Kullanımı

Eğitimde çeşitli türlerde tahtalar kullanılmaktadır. Bunlar arasında tebeşirle yazılan “kara tahta”, mürekkepli kalemle yazılan “beyaz tahta” ve “kâğıtlı tahta” (flip chart) yaygın olarak kullanılan görsel eğitim araçlarındandır.

Tahtaya çizilen resim veya diyagramlar, yazılan anahtar sözcükler, katılımcıların kavramları algılamasına, fikir ve mesajı almasına yardımcı olur. Kâğıtlı tahta ise, soru cevap diyaloglarında, beyin fırtınası uygulamasında ve anahtar kelimeleri göstermede çok yardımcı olmaktadır. Bu eğitim araçları sayesinde katılımcılar sunulan bilgiyi hızlıca kavrayabilmektedirler.

Kâğıtlı tahta kara/beyaz tahta arasındaki fark; kâğıt yapraklar eğitimcilerle daha önceden yazdıklarına geri dönme olanağını sağlarken, kara/beyaz tahtada önceden yazılanlara ulaşmak mümkün değildir.

Kâğıtlı Tahta (Flip Chart) Kullanımında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar:

- Kâğıtlı tahta eğitim oturumundan önce hazırlanmalı ve öğrencilerden gelen düşünceleri yazmak için kâğıtta boşluklar bırakılmalıdır.
- Kâğıtları yazmaya başlamadan önce düşünülmesi ve plan yapılmalıdır.
- Bir sayfada üçten fazla amaç yazılmamasına dikkat edilmelidir.
- Yazılanların dikkat çekmesi için gerektiğinde farklı renk kalemler kullanılmalıdır.

- Üzerine yazılan kâğıtlar sınıfın öğrenciler tarafından kolayca görünen duvarlarına asılmalıdır.

b) Video Kullanımı

Videolar; bir yeteneği gösteren, bir davranışı örneklendiren veya kendi başınıza yapamayacağınız bir şeyin gösterilmesini sağlayan araçlardır. Bu süreçte katılımcıların televizyon izleme havasına girebileceği düşünülerek bu eğitim araçlarının 20 dakikadan daha uzun süre kullanılmamasında yarar vardır. Ayrıca kan bağıışı konusunda gösterilecek videoların doğru ve güncel bilgileri içerdiğinden emin olunmalıdır.

Video Kullanılırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar:

- Gösterimden önce öğretmen ilgili videoyu mutlaka izlemeli ve öğrencilerin içerik hakkında tartışmalarını sağlayacak açık uçlu sorular hazırlamalıdır.
- Sınıfta öğrencilere, izlenecek olan videonun kan bağıışı konusuyla olan ilişkisi ve öğrencilerin neden bunları bilmesi gerektiği açıklanmalıdır.
- Öğrencilerin dikkati videodaki belirli yerlere çekilmeli, gerektiğinde video durdurularak konu sınıfta tartışılmalıdır.
- Zamanı etkili bir şekilde kullanmak ve katılımcılar üzerinde etki yaratmak için videonun sadece konuyla ilgili bölümleri gösterilmelidir.
- Belli bir noktaya gelindiğinde, gerektiğinde açıklayıcı bir özet yapılmalıdır.
- Özel noktalarda tartışma veya açıklama için video durdurulmalıdır.
- Katılımcıların sorularının cevaplanabilmesi ve geliştirdikleri fikirleri sunabilmeleri için öğretmen de videoyu aktif olarak takip etmelidir.

c) Power Point Sunumları

Power point sunumları son yıllarda öğretmenlerin ve öğrencilerin sunum yaparken kullandıkları önemli araçlardandır. Sunumlar, eğitim sırasında anlatılanları hatırlamak için kullanılabilecek ve içinde sadece hatırlamayı kolaylaştıran cümlelerin bulunduğu görsel araçlardır. Anlatılacak her şeyin bu sunulara yazılması gerekmez. Ayrıca bu slâytların katılımcıların dikkatini dağıtmamasına dikkat edilmelidir.

Power point sunum yaparken dikkat edilmesi gereken hususların neler olduğuna bu bölümün 2. başlığında ayrıntılı biçimde yer verildiğinden burada ayrıntılara girilmemiştir.

Etkinliklerin Değerlendirilmesi

Değerlendirme; gözlem ya da betimsel yolla elde edilen ölçme sonuçlarını bir ölçüte vurarak, ölçülen nitelik hakkında bir değer yargısına varma sürecidir (Turgut, 1997).

Türü ve niteliği ne olursa olsun her seviyedeki eğitim faaliyetlerinde ulaşılması hedeflenen kazanımların ne ölçüde gerçekleştiğini belirlemekte yarar vardır. Bu proje kapsamında geliştirilen etkinliklerin de farklı sınıf düzeylerine göre belirlenmiş kazanımları vardır, dolayısıyla bu kazanımların da ne ölçüde gerçekleştiğini belirlemek gerekir.

Bu nedenle derslerinde bu etkinlikleri uygulayan öğretmenlerin her bir etkinlik tamamlandıktan sonra hem öğrencilerinin ilgili etkinliğe ilişkin duygu ve düşüncelerini belirlemeleri hem de kendi öz değerlendirmelerini yapmaları yararlı olacaktır.

Etkinlikleri yürüten öğretmenler ile etkinliklere katılan öğrencilerin her bir etkinliğin sonunda değerlendirme yapmalarını kolaylaştırmak amacıyla, bu rehber kitabın EKLER bölümünde iki adet anket yer almaktadır. Bu anketlerin ilki öğrenciler tarafından doldurulması önerilen ETKİNLİK DEĞERLENDİRME ANKETİ – ÖĞRENCİ FORMU (EK-1) diğeri ise öğretmenler tarafından doldurulması beklenen ETKİNLİK DEĞERLENDİRME ANKETİ – ÖĞRETMEN FORMU'dur (EK-2).

Kuşkusuz öğretmenler bu örnek anketlerden yararlanabilecekleri gibi kendileri de farklı değerlendirme yöntemleri ve araçları da geliştirebilir ve uygulayabilirler.

Kaynakça

Erden, G., Baysal, B., Baysal, N., Erden, A. H., Türkoğlu, R., Dağ, M., Yoğurtçuoğlu, Ö. Ve Ahdur, S., **Yetişkin Eğitimi Rehberi**, Türkiye'de Çocuklar İçin Adalet Projesi Yayını, 2013.

Demirel, Ö., **Genel Öğretim Yöntemleri**, Usem Yayınları, Ankara , 1995.

Ergün, M. Ve Özdaş, A., **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, Kaya Matbaacılık, İstanbul, 1997.

MEGEP, **Araştırma Teknikleri**, Mesleki ve Teknik Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi, 2006.

MEB, **Ortaöğretim Rehberlik Ve Yönlendirme Dersi Programı 9. Sınıf Etkinlik Örnekleri**, MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını, 2011.

Özgüven, İ.E., **Psikolojik Testler**, Psikolojik Danışma, Rehberlik ve Eğitim Merkezi (PDREM) Yayınları, Ankara, 1994.

Taşpınar, M., **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, Elhan Kitap Yayın Dağıtım, Ankara, 2012.

Turgut, F., **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları (10. Baskı)**, Gül Yayınevi, Ankara, 1997.

Ekler

EK-1: ETKİNLİK DEĞERLENDİRME ANKETİ – ÖĞRENCİ FORMU

Öğrenciler tarafından etkinliklerden sonra doldurulacaktır.

Dersin Adı :
Etkinliğin Adı :
Uygulandığı Sınıf :
Tarih :

Sevgili Öğrenciler,

Dolduracağınız bu anketin amacı, sınıfınızda uygulanan etkinliğe ilişkin duygu ve düşüncelerinizi öğrenmektir. Bu anketin derslerdeki başarınız ya da sınıf geçme durumunuz ile herhangi bir ilgisi yoktur. Ankete isminizi yazmak zorunda değilsiniz. Sizden, duygu ve düşüncelerinizi samimi olarak bu forma yansıtmanız beklenmektedir. Aşağıdaki listede okuduğunuz her bir ifadeye katılıyorsanız “**EVET**”, katılmıyorsanız “**HAYIR**” sütunundaki kutucuğa **(X)** işareti koyunuz.

ÖLÇÜTLER

	EVET	HAYIR
1. Etkinliğin amacını anladım.	()	()
2. Etkinlik uygulanırken arkadaşlarımla söz hakkına saygılı davrandım.	()	()
3. Etkinlik uygulanırken arkadaşlarımla duygu ve düşüncelerime saygılı davrandım.	()	()
4. Etkinlik sürecine, duygu ve düşüncelerimi belirterek katkıda buldum.	()	()
5. Etkinlik sürecine, günlük hayatımdan örnekler vererek katkıda buldum.	()	()
6. Etkinlik sonunda yapılan tartışmalara katkıda buldum.	()	()
7. Etkinlikte işlediklerimizin hayatımızdaki yerini anladım.	()	()
8. Etkinlikte öğrendiklerimi günlük hayatımda kullanmayı düşünüyorum.	()	()
9. Benzer etkinlikler yapmak isterim.	()	()

Etkinliğe ilişkin diğer görüşlerinizi lütfen buraya yazınız:

EK-2: ETKİNLİK DEĞERLENDİRME ANKETİ – ÖĞRETMEN FORMU

Dersi işleyen öğretmenler tarafından etkinlikten sonra doldurulacaktır.

Dersin Adı :
Etkinliğin Adı :
Uygulandığı Sınıf :
Tarih :

Değerli Öğretmenler,

Dolduracağınız bu anketin amacı; sınıfta uyguladığınız etkinliğin, öğrencilerden aldığınız tepkiler doğrultusunda amacına ne derecede ulaştığını değerlendirmenizdir. Bu nedenle aşağıda yer alan her bir ifadeyi okuyun ve bu ifadelerde yer alan durumun gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin görüşünüzü her bir ifadenin sağ tarafında yer alan “**EVET**” veya “**HAYIR**” sütunundaki kutucuğa (X) işareti koyarak belirtiniz.

ÖLÇÜTLER

EVET HAYIR

1. Etkinlik öncesinde öğrencilere açıkladığım “etkinlik amacı” öğrenciler tarafından açık bir şekilde anlaşıldı.	()	()
2. Etkinlik yaşanırken öğrenciler kendi aralarında arkadaşlarının söz hakkına saygılı davrandı.	()	()
3. Etkinlik yaşanırken öğrenciler kendi aralarında arkadaşlarının duygu ve düşüncelerine saygılı davrandı.	()	()
4. Öğrenciler etkinlik sürecine duygu ve düşüncelerini belirterek katkıda bulundu.	()	()
5. Öğrenciler etkinlik sürecine günlük hayattan örnekler vererek katkıda bulundu.	()	()
6. Öğrenciler etkinlikte işlenenlerin hayattaki yerini anladıklarını ifade etti.	()	()
7. Öğrenciler etkinlikte öğrendiklerini günlük hayatında kullanmayı düşündüklerini ifade etti.	()	()
8. Öğrencileri benzer etkinliklere katılma konusunda istekli gördüm.	()	()
9. Etkinlik süresi içerisinde bitirilebildi.	()	()

Etkinliğe ilişkin diğer görüşlerinizi lütfen buraya yazınız:

Sözlük

akyuvar	Kan, lenf vb. vücut sıvılarında bulunan çekirdekli, yuvarlak hücre, lökosit.
alyuvar	Kana al rengini veren, çekirdeksiz, yuvarlak, küçük hücre, eritrosit.
antikor	Hastalığa sebep olan etkenleri zararsız duruma getirmek için vücudun çıkardığı protein yapılı madde.
dominant	Baskın.
flebotomist	Kan bağışçısından kan alma işlemlerini, belirlenmiş standart prosedürlere uygun şekilde gerçekleştiren kişidir.
gen	Kromozomlarda bulunan ve kalıtsal karakterlerin bir dölden diğer döle taşınması ve tayini ile ilgili olan kalıtım faktörleri.
gönüllü karşılıksız kan bağışçısı	Tamamen kendi özgür iradesi ile hiçbir maddi çıkar beklemezsiniz kan, plazma veya hücresele kan bileşenini bağışlayan kişi.
hemoglobin	Hematin ve globinin birleşmesiyle meydana gelmiş ve omurgalı hayvanların alyuvarlarında bulunan, bileşiminde demir olan, oksijen ve karbondioksit taşıyan kırmızı solunum pigmenti.
heterozigot	Belli bir alele çift ya da alele serisi bakımından birbirine benzemeyen genlerin bulunduğu kromozomları taşıyan birey.
homozigot	Kromozomlarında verilen bir alele çift veya seri bakımından aynı genleri taşıyan birey.
hormon	İç salgı bezlerinden kana geçen ve organların çalışmasını düzenleyen adrenalin, insülin, tiroksin gibi fizyolojik etkisi olan maddelerin genel adı.
kan pulcuğu	Kemik iliğindeki megakaryositlerden köken alan ve kan pıhtılaşmasında rol oynayan kan elemanı, platelet, trombosit.
karbondioksit	Karbonun oksidasyonu ile oluşan, kimyasal formülü CO ₂ olan kutupsuz, renksiz, kokusuz, suda az çözünen, sulu ortamda kolayca karbonik asit oluşturan bir gaz.

kemik iliği	Kemiklerin iç boşluklarını dolduran ve kan hücrelerinin yapımını sağlayan doku.
metabolizma	Canlı organizmada veya canlı hücrelerde hareketi, enerjiyi sağlamak için oluşan, biyolojik ve kimyasal değişimlerin bütünü.
mineral	Temel organik yapıyı oluşturan karbon, hidrojen, oksijen ve azot dışındaki yaşam için gerekli olan inorganik elementler.
oksijen	Atom numarası 8, atom ağırlığı 16 olan, hidrojenle birleşerek suyu oluşturan, rengi, kokusu ve tadı olmayan, havada beşte bir oranında bulunan bir gaz.
plazma	Kanda alyuvarlarla akyuvarların içinde bulunduğu sıvı.
protein	Canlı hücrelerin ana maddesini oluşturan, genellikle sülfür, oksijen ve karbon öğeleri bulunan amino asit birleşiminden oluşmuş, yumurta akı, et, süt vb. yiyeceklerde bulunan, karmaşık yapıda doğal madde.
resesif	Çekinik.
transfüzyon	Kan nakli.
virüs	Hastalık yapıcı, bakterilerden daha küçük, yaşamak için bir başka hücrenin içine girmek zorunda olan ve ancak elektron mikroskopunda görülebilen parazit.
vitamin	Besinlerde az miktarda bulunan, vücutta yapılmayan, yağda ve suda eriyebilme özelliği bulunan, eksikliği çeşitli hastalıklara yol açan maddelere verilen genel ad.

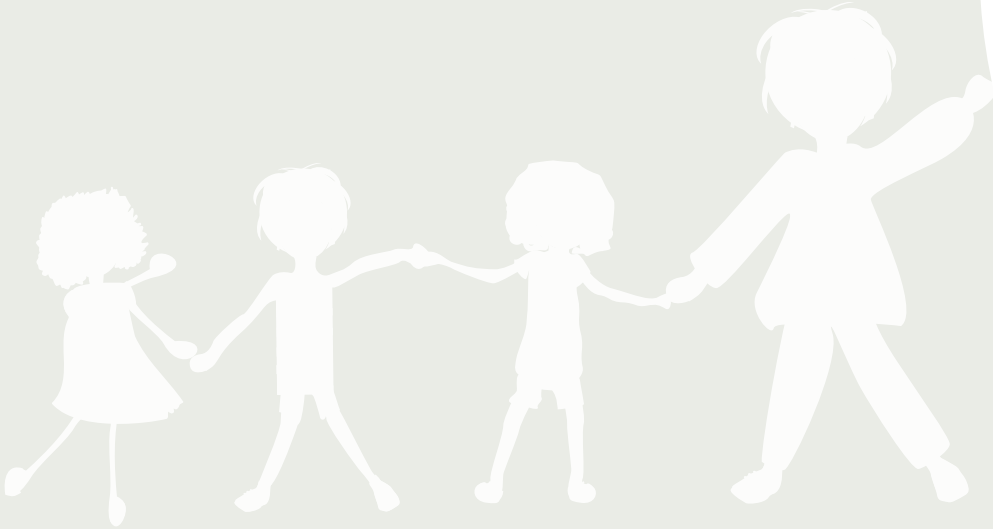
Geleceğin Kan Bağışçılarının Kazanımı için Teknik Destek Projesi

www.kanvercanver.org

Millî Eğitim Bakanlığı Beşevler Kampüsü

F Blok Zemin Kat Ankara

Tel: 0312 212 20 67-68 Fax: 0312 212 20 69

Bu yayın Avrupa Birliği'nin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin mali desteğiyle hazırlanmıştır. Yayının içeriği yalnızca WYG Türkiye liderliğindeki Konsorsiyumun sorumluluğunda olup, Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.